

VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ KOMUNIKACE

Katedra literární tvorby

Studijní program: Vizuální a literární umění

Studijní obor: Literární tvorba

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Teoretická část

**MOTIV FEMINISMU V PŘÍBĚHU SLUŽEBNICE
OD MARGARET ATWOOD(OVÉ)**

Motif of Feminism in The Handmaid's Tale by Margaret Atwood

Praktická část

NĚŽNOST HADA

The Tenderness of the Snake

Autor: Kateřina Herodesová

Vedoucí práce: MgA. Daniel Kubec

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpala. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely studia a výzkumu.

V Praze dne..... Podpis autora:

Děkuji vedoucímu této bakalářské práce panu MgA. Danieli Kubecovi za cenné rady, připomínky a vstřícnost. Dále děkuji panu PhDr. Antonínu Kudláčovi, Ph.D., jehož vedení dílny k bakalářské práci bylo velkým přínosem.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je zodpovědět otázku, zda lze knihu *Příběh služebnice* od Margaret Atwood(ové) považovat za feministickou. Práce dané dílo interpretuje, zkoumá vývoj feminizmu a zabývá se feministickými teoriemi. V závěru pak odpovídá na položenou otázku. Praktická část obsahuje psychologickou povídku *Něžnost hada*, která některé feministické motivy zobrazuje. Zároveň se také zabývá problematikou násilí páchaného muži na ženách, která je jedním z témat, se kterými současná feministická hnutí bojují.

KLÍČOVÁ SLOVA (teoretická část)

Příběh služebnice, feminizmus, feministické teorie, vývoj feminizmu, náboženské motivy

KLÍČOVÁ SLOVA (praktická část)

domácí násilí, feminizmus, rodina, Londýn, had

ABSTRACT

The present thesis investigates a hypothesis whether *The Handmaid's Tale* written by Margaret Atwood is to be considered feminist. Above all, this thesis interprets the work mentioned and examines both the evolution of feminism and feminist theories. In conclusion, the thesis answers the research question. The empirical part consists of a psychological short story called *The Tenderness of the Snake*, which depicts some of the feminist motives. Additionally, it shows men's violence against women, which is one of the themes feminist movements deal with.

KEYWORDS (theoretical part)

The Handmaid's Tale, feminism, feminist theories, evolution of feminism, religious motives

KEYWORDLS (practical part)

Domestic violence, feminism, family, London, snake

Obsah

Úvod	7
1. Margaret Eleanor Atwood(ová).....	8
2. Interpretace díla Příběh služebnice.....	9
2.1 Děj a kompozice	9
2.2 Postavy.....	12
2.3 Význam křesťanských motivů.....	15
3. Definice feminizmu v souvislosti s Příběhem služebnice	19
3.1 Historický kontext feminizmu	19
3.1.1 První vlna feminizmu	20
3.1.2 Druhá vlna feminizmu	21
3.1.3 Třetí vlna feminizmu	22
4. Pojetí feminizmu dle Judith Lorber(ové).....	23
4.1 Genderově reformní teorie feministického hnutí.....	23
4.2 Feministické teorie genderově motivovaného odporu.....	24
4.3 Feministické teorie genderově motivované vzpoury.....	25
4.4 Porovnání výkladu feminizmu dle Lorber(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice	26
5. Pojetí feminizmu dle Elisabeth Badinter(ové).....	29
5.1 Porovnání výkladu feminizmu dle Badinter(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice	30
6. Pojetí feminizmu dle Chimamandy Ngozi Adichie(ové)	33
6.1 Porovnání výkladu feminizmu dle Adichie(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice	36
Závěr.....	38
Bibliografie.....	41
Praktická část.....	43

Úvod

Bakalářská práce se zabývá dílem kanadské autorky Margaret Atwood(ové) *Příběh služebnice* a konkrétně řeší otázku, zda je možné toto literární dílo považovat za feministické.

Pro zodpovězení otázky jsem se rozhodla po přečtení knihy *Příběh služebnice*, a to zejména předmluvy, kterou Atwood(ová) dopsala v roce 2017 a ve které zmiňuje, že otázka, na kterou v této práci budu odpovídat, je jednou z nejčastějších, na kterou se čtenáři ptají.

Feminismus je pro mě osobně velkým tématem nejen v literatuře, ale i ve světě. Považuji ho za součást naší moderní společnosti, a to i přes to, že nejen v současné době bývá na označení feministka nahlíženo negativně, jak z pohledu mužů, tak i z pohledu žen. Tento fakt považuji za naprosto nepřijatelný, a proto jsem se rozhodla rozebírat feministické prvky právě na základě interpretace této knihy, jelikož její příběh se odehrává v totalizované společnosti, která je pro nás nepředstavitelná a ve které jsou feministické i antifeministické myšlenky zobrazené vyhocenou formou, která je naší společnosti vzdálená, avšak nelze považovat za nereálnou.

Pro zodpovězení otázky, zda je dílo *Příběh služebnice* feministické, jsem se rozhodla v této práci zaměřit na popis a interpretační analýzu daného díla, dále pak historický vývoj feminismu a jeho tři dominantní vlny. Následně porovnáám tři teorie, konkrétně teorii a názory Američanky Judith Lorber(ové), francouzské socioložky Elisabeth Badinter(ové) a Chimamandy Ngozi Adichie(ové) z Nigérie, které jsem zvolila zejména kvůli odlišným národnostem, které mohou mít na feministické pojetí různé vlivy a kvůli jejich odlišným názorům, způsobu jejich odůvodnění a také kvůli jiným tématům, která považují za ta nejproblematictější. Každý tento rozbor následně porovnáám s feministickými prvky v *Příběhu služebnice* a pomocí této analýzy určím, zda se daná teorie shoduje s tím, jak jsou feministické či antifeministické postoje zobrazovány v díle. Následná zjištění poté shrnu v závěru této bakalářské práce, ve kterém se na otázku, zda je *Příběh služebnice* feministickým dílem, pokusím pomocí předem zjištěných analýz již zmíněných feministických teorií odpovědět. Danou situaci zhodnotím také pomocí Margaret Atwood(ové), která se k této otázce skromně vyjadřuje.

1. Margaret Eleanor Atwood(ová)

Margaret Eleanor Atwood(ová), spisovatelka, básnířka, literární kritička a feministická a sociální aktivistka, se narodila 18. listopadu 1939 v Kanadě v rodině entomologa. Právě díky otcově profesi strávila Atwood(ová) velkou část svého dětství v přírodě Quebecu, což pravděpodobně vedlo ke vzniku jejího environmentálního aktivismu. Denní studium začala navštěvovat až ve svých jedenácti letech. Už v té době byla vášnivou čtenářkou. S nástupem na střední školu začala přemýšlet o tom, zda pokračovat v otcových stopách, nebo se rozhodnout pro studium ekonomie. Nakonec na univerzitě v Torontu publikovala své první básně a studium ukončila v roce 1961 společně s vydáním knihy *Dvakrát Persefona*. Následně studovala na univerzitě Radcliffe v USA a později přednášela anglickou literaturu na univerzitě ve Vancouveru. Na Harvardu později připravovala doktorskou práci, kterou ale nakonec nedokončila a místo toho se věnovala literární tvorbě. Vydala první román *Jedlá žena* a sbírky básní *Návody pro podzemí* a *Deník Susanny Moodieové*, ve které se snažila navázat na kanadskou literární tradici. Ve svých románech se zaměřuje zejména na podtržení celkového záměru, i tak ale projevuje citlivost k jazyku, výstižné dialogy a časté používání monologů.¹

Téma knih této kanadské klasičky je široké. „Nejprve se v překladu objevily knihy, které měly jasné téma, hovořily výraznou řečí a svou angažovaností rezonovaly s tématy, jež vytyčovala směr intelektuálního diskurzu, ať už šlo o feminismus (*Loupení jehňátek, Žena k nakousnutí*) nebo ekologicky-existenciální témata (*Z hlubin*).“² Mezi její nejznámější literární díla patří romány *Z hlubin* (1972), *Příběh služebnice* (1985), *Alias Grace* (1996), *Přežívá nejsmutnější* (2003) a sbírka povídek *Hra na vraha* (1983).³

Bezpochyby se jedná o jednu z nejúspěšnějších autorek a zároveň o jednu z nejžádanějších autorek současnosti. Nevyhýbá se ani přednáškám. Za svou spisovatelskou kariéru se nebála uznat, že některá témata, která pro ni dřív byla podstatná, se jí dnes jako příliš závažná nejeví, a naopak hledá nová, která by se svými čtenáři mohla sdílet i nadále.⁴

---

¹ Atwoodová 1989, s. 260–262.

² Atwoodová 2009, s. 377.

³ Atwoodová 2017, přebal.

⁴ Atwoodová 1989, s. 264.

2. Interpretace díla *Příběh služebnice*

Antiutopický román *Příběh služebnice* z roku 1985 je jedním z nejznámějších děl kanadské spisovatelky Margaret Eleanor Atwood(ové). Román vykresluje pochmurnou vizi blízké budoucnosti demokratických Spojených států amerických, které se z těchto výšin propadly do totalitních hrůz nově vzniklé země Gileádu. „Dystopický svět je předváděn jako součást našeho světa, rodí se z něj (Čapkova *Válka s mloky*, 1936) nebo se ukazuje jako jeho důsledek (George Orwell, *1984*, Jevgenij I. Zamjatin, *My*, 1920, Pierre Boulle, *Planeta opic*, 1963, ale také filmová *Sexmise*, rež. Juliusz Machulski, 1984).“⁵ Dále, jak doktor Šidák uvádí, se antiutopické, neboli dystopické romány odehrávají v našem světě po nespécifikované válce, která převrátila společenskou kulturu či, jako je v případě *Příběhu služebnice*, změnila politický systém.

I Československo bylo jednou ze zemí, které se staly inspirací pro vznik Gileádu. Atwood(ová) v osmdesátých letech cestovala za železnou oponu, navštívila tak nejen východní Německo, ale i již zmíněné Československo. Z těchto návštěv si odnesla otřesné zážitky, plné nepřímého sdělování informací, změn témat během konverzací, a hlavně pocit neustálého sledování.⁶ V předmluvě knihy *Příběh služebnice* zmiňuje jednu z těchto vzpomínek: „Podobně na mě zapůsobily změny v užívání budov. *Tohle kdysi patřilo těm a těm... ale pak zmizeli*. Podobné příběhy jsem slyšala často.“⁷ Atwood(ová) svůj nápad na vznik *Příběhu služebnice* odůvodňuje reálnými událostmi. Z tohoto důvodu nosí na některé rozhovory konkrétní útržky novin, ze kterých čerpá inspiraci, aby světu dokázala, že *Příběh služebnice* není jen kniha, ale možná budoucnost. Dílo se dočkalo i úspěšného seriálového zpracování, na jehož tvorbě se sama autorka podílí.

2.1 Děj a kompozice

Příběh o teroru a totalitním řádu je zasazen do blízké budoucnosti odehrávající se na území Gileádu. Svět postihla krize týkající se neplodnosti a počet narozených dětí rapidně klesá. S tím se Gileád nehodlá smířit. Na začátku příběhu je představena situace, která změnila Spojené státy americké, kde byla náboženskou skupinou fanatiků svržena vláda.

„Rebelové, extrémním čtením Starého zákona indoktrinovaní *Synové Jákobovi*, zneplatnili ústavu a založili *Gileád*, střežený *Božím okem* tajné policie, v němž vládne hrstka mužské elity a ženy napříč všemi společenskými vrstvami nesmějí téměř nic – číst, volit,

---

⁵ Šidák 2013, s. 232–233.

⁶ Atwoodová 2017, s. 9.

⁷ Tamtéž, s. 9.

pracovat... a dokonce ani nic vlastnit.“⁸ Za vzniklou situaci týkající se problému s neplodností jsou obviněny výhradně ženy, které jsou nyní vnímány pouze jako plodné, či neplodné. Ty plodné se gileádská vláda rozhodla pochytat a převychovat je v služebnice.

S nově vzniklou situací se čtenář seznámí pomocí dvou ženských hrdinek (Fredova a Moira), zasazených do situace každodenního života. Autorka vytvořila scénu, ve které ženy vcházejí do kavárny. Jedna chce zaplatit za kávu, ale prodavač jí sděluje, že na kartě nemá žádné peníze. „Když se pak kamarádky rozzlobeně vrátí do kanceláře, aby zjistily, co se stalo s jejich výplatou, šéf jim smutně sdělí, že se – stejně jako všechny ostatní ženy ve firmě – musí okamžitě sbalit a odejít, protože vláda právě odsouhlasila zákon, podle něž ženy nesmějí pracovat ani vlastnit peníze.“⁹ Ženám jsou postupně sebrána veškerá práva. Těm šťastnějším se podaří společně s rodinami uprchnout do Kanady.

Ženy, které ale Spojené státy americké nepropustily, jsou chyceny a stávají se z nich již zmíněné služebnice. Každá služebnice je přidělena do rodiny velitele a jejím úkolem je při tzv. obřadech zplodit veliteli a jeho ženě dítě. Hlavní hrdinka Fredova je přiřazena do rodiny velitele Freda Waterforda.

Příběh seznamuje čtenáře s novou postavou, kterou je Glenova. Služebnice z vedlejšího domu Glenova se stává nákupní partnerkou pro Fredovu, jelikož služebnice se nikde nesmí pohybovat samy. Brzy se spřátelí, což je samozřejmě zakázáno, a Glenova prozradí Fredově existenci hnutí Mayday, které bojuje proti režimu.

Zajímavý zvrat celého příběhu nastává ve chvíli, kdy si velitel Waterford pozve Fredovu k sobě do kanceláře, což je dle zákona zakázáno. Jejich sešlostí vedou až k situaci, kdy Fred Waterford navštíví Fredovu v jejím pokoji, přestrojí ji za svou manželku Serenu a odveze ji do tajného nevěstince, známého jako Jezebels. Zde se Fredova setkává se svou přítelkyní Moirou. V návaznosti na Jezebels je Fredově přidělen první úkol z odboje Mayday. Je jí převezení balíčku.

Další dějová linka se týká Sereniny touhy po dítěti. Poté, co Fredova navštíví nemocnici, kvůli pravidelné prohlídce, je jí sděleno, že problém, proč ještě nepočala dítě, je pravděpodobně ve velitelově neplodnosti, nikoliv v ní samotné. Neplodnost mužů je ale v Gileádu tabu, problém je spatřován v ženách. Ke stejnému závěru o neplodnosti velitele dochází i Serena, která se rozhodne porušit zákon a přiměje osobního řidiče Nicka a Fredovu

---

⁸ Daňková, [online], [cit. 2020-02-23].

⁹ Tamtéž.

k sexuálnímu styku za účelem zplození dítěte. Fredově se ale Nickova blízkost zalíbí a potají ho navštěvuje i bez Serenina vědomí.

Serena se brzy dozvídá o porušování zákona, který zapříčinil velitel, jenž bral Fredovu do nevěstince. Fredovy strach z odhalení porušování zákona se stupňuje ve chvíli, kdy se otevírají dveře jejího pokoje. Dvorní vchází Nick a za ním dva vojáci. Nick přichází blíže k Fredově a šeptá: „Neboj se. Je to Mayday. Běž s nimi.“¹⁰ Vojáci odvádí Fredovu do černé dodávky. Serena, Fred, Marty Rita i Cora se ptají, co Fredova provedla, což ji uklidňuje, jelikož si díky tomu uvědomuje, že vojáky nezavolala Serena kvůli návštěvám Jezebels. Vojáci na dotazy odpovídají, že důvodem jejího zatčení je vyzrazení státního tajemství. Fredova nastupuje do dodávky a dveře se za ní zavírají. Zde, někde mezi nadějí na záchranu kvůli hnutí Mayday a šanci na blízkou smrt, příběh končí.

Knihy je doplněna epilogem, který je nazván jako *Historické poznámky*. Hlavní příběh se tak stává tzv. nalezeným rukopisem, respektive konstrukcí tomu podobnou, poté, co se odhalí, že tento příběh byl obsahem objevených kazet. Tato metoda je aplikována i v dalších významných literárních dílech, jako je například povídka *Nalezený rukopis v láhvi* od E. A. Poa z roku 1833. „Všude tam, kde se metatextové úvahy šíří z rámce do textu, zmocňuje se čtenáře pocit, že čte texty-rámce, z nichž vyvstává a v nichž opět mizí příběh – ‚příběh‘ řeči, jazyka.“¹¹ Daniela Hodrová uvádí jako příklad knihu Václava Vokolka *Lov žen a jiné odložené slavnosti* z roku 1993, kdy je čtenáři předložen rukopis, který pocházel z dávné doby a údajně byl nalezen mezi slisovanými odpadky.¹² V *Příběhu služebnice* rámeček vyprávění vytváří zápis z jednání Dvanáctého sympozia badatelů v oboru dějin Gileádu z 25. června 2195. „Kromě toho, že je rámeček prostorem jiného typu výpovědi (metatextem), je také místem, k němuž zhusta patří jiný repertoár postav (subjektů), než s jakým se pak čtenář setkává v hlavním textu. Mohli bychom mluvit o zvláštních postavách rámeček, které jsou, dalo by se říci, více než ‚plnokrevnými‘ postavami jakýmsi funkcemi rámeček.“¹³ Předsedající je profesorka Maryann Srpek Měsíce. Toto postavení ženy, která nejen, že má možnost mluvit na veřejnosti, ale navíc je vystudovaná, čtenáři zobrazuje, jakou změnou Gileád prošel přibližně sto padesát let po hlavním příběhu. Hlavním výstupem na jednání je řeč profesora Jamese Darcy Pieixota, který seznamuje posluchače s faktem, že byla objevena krabice s kazetami, které obsahují nahrávky ženy, která byla služebnicí.

---

¹⁰ Atwoodová 2017, s. 321.

¹¹ Hodrová 2001, s. 439.

¹² Tamtéž, s. 440.

¹³ Tamtéž, s. 440.

Seznamuje tedy s faktem, že hlavní příběh této knihy je ten, který našli na nahrávkách. Zdůrazňuje, že se jedná o zpověď, která je stará přibližně sto padesát let a je tedy velice těžké odhalit souvislosti téže konkrétní situace, kterou sama služebnice prožívala. Ve svých nahrávkách zmiňuje velitele Waterforda. Z těchto nahrávek vyplývá, že tato postava byla za svá provinění potrestána.¹⁴

V závěru proslovu mluvčí zmiňuje, že neznají život služebnice po jejím útěku. Je možné, že se jí skutečně podařilo uprchnout. Jako otázka se ale nabízí, proč svůj příběh po útěku nezveřejnila stejně jako spousta jiných uprchlic. Je ale také možné, že se jí útěk nepovedl, byla odhalena a následně popravena.¹⁵

2.2 Postavy

Dominantním rysem všech postav je jednoznačně rozdíl mezi mužskými a ženskými postavami. Muži v Gileádu mají obecně vyšší postavení než ženy, díky čemuž mají také mnohem více pravomocí. Vztahují se na ně sice stejná pravidla a postihy za neukázněné chování, avšak mají možnost číst, vlastnit majetek a manipulovat s penězi. Muži, stejně jako ženy, se dělí do společenských vrstev. Nejvyšší hodnost mají velitelé, oblečení zpravidla do černých obleků, symbolizujících moc a autoritu. Andělé, tedy vojáci, kteří chrání Gileád proti nebezpečí přicházejícího zvenčí, nosí zásadně bílé oblečení a vojáci, kteří hlídají chod uvnitř Gileádu, jsou oblečení do černých uniforem. Barva oblečení hraje v Gileádu nepostradatelnou roli, jelikož je znakem společenských vrstev.

Hlavní mužská postava Fred Waterford je jedním z nejvýznamnějších velitelů, tzn. jedním z nejvýše postavených mužů v nové společnosti, kteří se podílí na chodu Gileádu. Jeho hluboce náboženské přesvědčení a dominantní povaha značí fakt, že jeho osobnost je v Gileádu velmi uznávanou. I přes svou oddanost Gileádu má ale tendenci některé zákony porušovat, a to hlavně z důvodu jeho slabosti pro hezké ženy, kterou je i jeho služebnice Fredova.

V historických poznámkách umístěných v samém závěru knihy je zmíněn nalezený deník sociobiologa Wilfreda Limpkina, ve kterém je Fred Waterford zmíněn. Popis se nachází v této části knihy: „Waterford studoval obor průzkum trhu a podle Limpkina přišel s podobou povinných ženských krojů i s myšlenkou, že by služebnice mohly chodit v červené.“¹⁶ Popis následně pokračuje: „Podle všeho se staral rovněž o propagaci

---

¹⁴ Atwoodová 2017, s. 327–340.

¹⁵ Tamtéž, s. 340.

¹⁶ Tamtéž, s. 335.

„kolektivních poprav“, jejichž název pravděpodobně odvodil z tělocvičného programu populárního někdy v poslední třetině století – obřad s lanem naopak vychází z lidového obyčeje praktikovaného na anglickém venkově v sedmnáctém století.“¹⁷ Oběšení, neboli obřad s lanem, na který je v ukázce odkazováno, se používalo jako výstraha pro všechny obyvatele Gileádu. Ti, kteří se provinili proti zákonu, byli oběšeni a pověšeni na zeď.

Další mužskou postavou, která je výrazným hybatelem děje, je Nick, řidič velitele Waterforda. Jakožto řidič má nižší postavení a nemá nárok na ženu. Je si vědom faktu, že za prohřešek v podobě sexuálního vztahu, který se služebnicí Fredovou udržuje, by byl popraven a pověšen na zeď ve městě.

Gileádské ženy jsou také rozděleny do několika společenských kategorií. Dělá se na manželky, ekonomanky, tety, marty, služebnice a pracovnice v koloniích. Každá zmíněná společenská úroveň má jednotný oděv. Pro manželky jsou typické dlouhé modré šaty s modrým přehozem a modrými rukavicemi. Oděv je doplněn povětšinou lodičkami v téže barvě. Tety jsou oděny do hnědých hábitů s černým pásem. Nejzásadnější je oděv služebnic. Hlavní hrdinka Fredova jej popisuje v ukázce z knihy: „Vstanu ze židle a moje nohy v červených střevicích bez podpatku, které mi nemají kazit páteř a nehodí se k tancování, vstoupí do sluneční záře. Na posteli leží červené rukavice. Zvednu je a natáhnu si je na ruce, jeden prst po druhém. Všechno, kromě chlopní, které mi zakrývají tvář, je červené: barva krve, jež nás definuje. Sukně mi sahá po kotníky, mohutně nabraná do plochého sedla, které se táhne přes prsa, i rukávy mám nabírané. Bílé chlopně kolem tváře rovněž tvoří součást povinné výstroje: nosíme je, abychom neviděly, a zároveň abychom nebyly viděny. Červená mi nikdy neslušela, není to moje barva.“¹⁸

Fredova je nedobrovolně umístěna do Červeného střediska, jehož účelem je převýchova plodných žen v služebnice, jejichž jediným úkolem je plodit děti. Její skutečné jméno se během celého příběhu nedozvíme, jelikož služebnice jsou pojmenovány dle svého velitele, tzn. Fredova – patřící Fredovi (v anglickém originále Offred). Sama sebe popisuje v příběhu jako ženu ve věku třiceti čtyř let s hnědými vlasy, vysokou přibližně sto sedmdesát centimetrů. Fredova seznamuje čtenáře pomocí vzpomínek se svým dřívějším životem. Vzpomíná na svého manžela Luka, o kterém neví, zda se mu podařilo uprchnout do Kanady, či zda ho zabili. Seznamuje čtenáře také se svou dcerou, kterou chytili při útěku.

---

¹⁷ Atwoodová 2017, s. 336.

¹⁸ Tamtéž, s. 24.

Další důležitou ženskou postavou je manželka Freda Waterforda Serena Joy, která bývala skvělou řečnicí a spisovatelkou. Po seznámení vzpomíná hlavní hrdinka odkud velitelovu ženu zná: „Poprvé jsem ji viděla v televizi, když mi bylo osm nebo devět let. Bylo to v neděli ráno, to matka vždycky dlouho vospávala, zato já vstala brzy, šla jsem k televizi v její pracovně a přepínala kanály, jestli někde nedávají kreslené pohádky. Když jsem žádnou nemohla najít, sledovala jsem chvíli pořad Hodina evangelia pro malé dušičky, kde se vyprávěly příběhy z bible pro děti a zpívaly se zbožné písně. Jedna z vystupujících žen se jmenovala Serena Joy.“¹⁹ Zákony Gileádu jí však neumožňují v jejím dosavadním životě pokračovat, i tak je ale nové ideologii oddaná, převážně kvůli lásce k manželovi, kterou zdůraznila Fredově hned v počátku: „A pokud jde o mého manžela, řekla, je to zkrátka můj manžel. Chci, aby v tomhle směru bylo naprosto jasno. Dokud nás smrt nerozdělí. Napořád.“²⁰

Jediné, co Sereně v novém životě dává smysl, je dítě. Serena je ochotná udělat pro dítě vše. Její povaha je velice nestabilní a čtenář tak neví, co od Sereny očekávat. Příkladem může být chování Sereny k Fredově. Když Fredově vynechá menstruace a Sereně svitne naděje, že by jim mohla zplodit dítě, nechá Fredovu jíst zmrzlinu a doprává jí ten největší komfort. Jakmile ale Fredova menstruaci dostane, Serena neváhá na služebnici použít i hrubou sílu. V komparaci se Serenou je Fredova výrazně více feministicky smýšlející postavou. Fredova je velmi nespokojená s novým režimem, který jí neumožňuje být svobodnou ženou. Přidává se tedy k hnutí Mayday, čímž dá čtenáři najevo, že se snaží bojovat. To se ovšem nedá říct o Sereně, která je s režimem taktéž nespokojená, avšak touha po dítěti a láska k manželovi je silnější než touha po svobodě a strach. Sama je ale na vyšším společenském postu než Fredova, proto je pro ni život v Gileádu snazší než pro služebnici. Fredova systému vzdoruje, ač ví, že v případě odhalení by mohla být potrestána, a proto vzhledem k tomu, že má dítě, se snaží být velmi opatrná. Opatrná se snaží být i Serena, i přes to, že potají přiměje Nicka a Fredovu k sexuálnímu vztahu. Ač jsou tedy tyto dvě postavy kontrastní, spojuje je láska k dítěti.

Již zmíněné marty jsou pro příběh velmi podstatné. Marta je gileádské označení pro společenské postavení žen, které nejsou plodné, ale jsou schopné provádět domácí práce. Marty pracují jako hospodyně, starají se o jídlo, úklid a chod domácnosti. Po narození dítěte se stávají i chůvami. Marty Rita a Cora jsou umístěny do domu velitele Waterforda. Základní

---

¹⁹ Atwoodová 2017, s. 33.

²⁰ Tamtéž, s. 33.

rozdíl mezi těmito dvěma postavami je v jejich vnímání gileádských pravidel. Rita opovrhne ženami, které se staly služebnicemi. Na rozdíl od Cory, která se k celé situaci staví jako k samozřejmé, je její pohled skeptičtější.

Odlišné společenské postavení zaujímají tzv. tety. Tety jsou považovány za učitelky a vychovatelky služebnic. Sídlí v Červeném středisku, které funguje jako škola pro služebnice, kde je uči správnému chování a kde je seznamují s novým režimem. Osobnosti tet jsou různorodé. Některé jsou skutečně hluboce věřící ženy, které jsou přesvědčeny o správnosti svého chování z důvodu péče o služebnice. Dalším tetám se ale jejich pozice zamlouvá pouze z důvodu možného a povětšinou beztrestného páchaní násilí na služebnicích. Pro příběh je podstatná postava tety Lídie, která působí jako vychovatelka a dozorkyně služebnic. Gileáské ideologii je velmi oddaná.

Kromě Fredovy se čtenář v příběhu seznamuje také se služebnicí Glenovou. Služebnice během nákupu mezi sebou mohou vést pouze podobné rozhovory:

„Slyšela jsem, že válka pokračuje úspěšně,“ nadhodí.

„Budiž chvála,“ odpovídám.

„Pán nám seslal hezké počasí.“

„A my ho s radostí přijímáme.“²¹

Jejich postupně vyvíjející se přátelský vztah je ale také proviněním proti Gileádu. Příběh v knize končí pro Glenovu ve chvíli jejich obvyklého nákupu. Je popsána běžná situace, kdy Fredova čeká na Glenovu, aby mohly vykonat nákup potravin. Místo té Glenovy, kterou Fredova očekává, však přichází jiná. Ta Fredově potají sděluje, že předchozí Glenova byla za své prohřešky oběšena. Na této původní postavě je nejvíce ukazována moc, jakou může Gileád na služebnice působit. Vláda odhalila její lesbický vztah s jednou z mart.

2.3 Význam křesťanských motivů

Nejvýraznějšími motivy, které prostupují celé dílo, jsou motivy křesťanské. Politický systém v USA byl svrhnut nábožensky fanatickou skupinou, která nastolila nový řád a vytvořila tak zemi Gileád. Synové Jákobovi, jak si skupina radikálů přezdívá, vzala celou nově vzniklou situaci týkající se nejen problému s reprodukcí do svých rukou: „Režim si hned zkraje vytvořil zásobu takových žen jednoduše tím, že prohlásil veškerá druhá manželství a nemanželské svazky za cizoložství, zatkl příslušné ženy a pod záminkou, že jsou mravně

---

²¹ Atwoodová 2017, s. 37.

nezpůsobilé, jim odebral děti, které již měly, a poskytl je k adopci bezdětným párům z horních vrstev, které chtěly získat potomky jakýmkoliv způsobem.²²

V epilogu je zmíněno, že po začátku Gileádského působení, přibližně ve středním období, byla velká spousta materiálů vypovídajících o Synech Jákobových zničena. Příběhy o Jákobovi vypráví Bible v knize Genesis. Pro *Příběh služebnice* je zajímavá hlavně část jeho života, kdy ho jeho matka poslala ke svému bratrovi Lábanovi. Zde se Jákob zamiloval do své sestřenice, Lábanovy dcery Ráchel. Lában mu předložil nabídku, která spočívala v tom, že u něj Jákob bude za ruku Ráchel sedm let sloužit. Během svatební noci mu ale Lában potají věnoval dceru Leu. Ráchel mu přislíbil za dalších sedm let služby.

Dle Lábanových dcer je v knize pojmenováno Rekvalifikační středisko Ráchel a Ley, taktéž známé pod názvem Červené středisko. Už jen svým názvem spojuje *Příběh služebnice* a život Jákobův. V Červeném středisku učí tety služebnice přijmout fakt, že jsou pouze tzv. nádoby hříchu.

Nejen Ráchel a Lea Jákobovi zplodily dohromady třináct dětí, z toho dvanáct synů a jednu dceru. Nejprve mu manželka Lea porodila čtyři syny. Ráchel byla tou dobou neplodná, proto mu věnovala svou služebnici, která porodila další dva syny. Neplodnou se stala i Lea, tudíž její služebnice, propůjčená za účelem reprodukce, porodila Jákobovi další dvě děti. Lea se po čase vrátila její plodnost a porodila tak další dva syny a jedinou dceru. Plodnost se vrátila i Ráchel, která porodila poslední dva potomky. Inspirace, která vznikla půjčováním služebnic za účelem reprodukce, byla tedy tou hlavní pro vznik gileádského přísného režimu.

Příběh o Jákobovi obsahuje také verše o Gileádu. Jákob se přes řeku Eufrat dostal ke Gileádu, který je popsán jako pohoří, kam Jákob utekl před Lábanem poté, co slyšel jeho syny říkat: „Jákob pobral všechno, co patřilo našemu otci, a z toho, co měl otec, získal takové postavení.“²³ Zde se Lában a Jákob dohodli na ukončení Jákobovy služby, postavili mezi sebe kámen a rozhodli, že jej nepřekročí se zlým úmyslem vůči druhému.

Jedním ze zákonů Gileádu je tzv. obřad, který lze dle názvu také považovat za součást křesťanských motivů a který se zpravidla dle Bible vykonává před Hospodinem. Obřadu v *Příběhu služebnice* je povinen se zúčastnit velitel, jeho manželka a jejich rodinná služebnice a jeho cílem je oplodnění služebnice.

---

²² Atwoodová 2017, s. 332.

²³ Genesis, 31, 1.

Během obřadu, který musí být vykonán v době plodných dnů příslušné služebnice, je služebnice položena na postel, hlavu má umístěnou v klíně manželky, která sedí na posteli a rukami svírá ruce služebnice. Tato poloha má symbolizovat jedno tělo, ale spíše dovoluje mít manželce nad celou situací kontrolu, kdyby došlo na nepovolené doteky. Velitel nejprve přečte úryvek z Bible. Poté dochází k souloži. Touto částí příběhu ukazuje Atwood(ová) jak lehce lze zneužít náboženské texty pro fanatické účely. A to nejen pro teroristické účely, jak ukazuje současná světová situace, ale i k poniženému postavení žen, což lze také ukázat na fanatických skupinách, kterou je například teroristická organizace ISIS. I zde jsou náboženské texty využívány k nedobrovolnému sexuálnímu styku s ženami.

Fredova obřad popisuje takto: „Červenou sukni mám vykasanou do pasu, ale ani o kus výš. Pod ní mě velitel šuká. Šuká jen dolní část mého těla. Neříkám tomu ‚milování‘, protože do milování to má daleko. Ani ‚kopulace‘ by nebylo přesné označení, protože to by zahrnovalo dva lidi, a tohoto aktu se účastní jenom jeden. Ani ‚znásilnění‘ to nevystihuje: neděje se tu nic, k čemu bych nedala souhlas. Neměla jsem moc na vybranou, ale trochu přece – a vybrala jsem si tohle.“²⁴ Sex je v díle významným motivem. Je brán pouze jako prostředek ke zplození dítěte. Pokud Fredova podstupuje sex s velitelem, je zabráněno veškerým intimním dotekům, které by mohly vést k romantické atmosféře či k citovému sblížení postav. Zaměříme-li se na sex s Nickem, jeho podstata je z počátku stejná, ale oběma postavám chybí něha, kterou brzy začnou pomocí svého zakázaného sexuálního vztahu vyhledávat.

Při interpretování postav mart lze nalézt o této postavě zmínky v Bibli v Lukášově evangeliu. Zde Marta přivítá Ježíše se svými učedníky. Mezitím, co její sestra Marie sedí u Ježíšových nohou a poslouchá jeho vyprávění, Marta má plno práce s obsluhováním, a tak k Ježíši pronese: „Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže!“²⁵ Načež Ježíš odpoví: „Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jednoho je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“²⁶ Postava Marty se vyskytuje také v Janově evangeliu. Zde Ježíš přichází do Betanie, vesnice, kde bydlí Marie a Marta a kde onemocněl jejich bratr Lazar. Než ale do vesnice přijde, Lazar zemře. Když Marta uslyšela, že Ježíš přichází, šla mu naproti. Marie zůstala doma.²⁷ Ježíš Lazara vzkřísil z mrtvých. Šest dní před Velikonocemi se Ježíš opět

---

²⁴ Atwoodová 2017, s. 114–115.

²⁵ L 10, 38.

²⁶ L 10, 41–42.

²⁷ J 11, 20.

vrátil do Betanie. Připravili mu tam večeři; Marta při ní obsluhovala a Lazar byl jeden z těch, kteří byli s Ježíšem u stolu.²⁸ Z toho vyplývá, že marty v *Příběhu služebnice* jsou takto nazvány z důvodu, že Marta byla svému pánu vždy oddaná, a i přes to, že měla vždy více práce než její sestra Marie, která usedla k jeho nohám, nikdy svého pána nepřestala obsluhovat. Otakar Funda v knize *Znavená Evropa umírá* říká, že duševní a manuální práce byla oddělena už v antice. Za aristokratickou byla považována práce duševní, jelikož přináší uspokojení a práce manuální je přikázána otrokům, neboť jejím cílem není naplnění, ale je jen prostředkem pro další cíl. Tato teorie se nazývá Platonská linie a právě onen kontrast Marty a Marie je jejím příkladem.²⁹

Důležitým náboženským rysem jsou také barvy oblečení jednotlivých společenských kast. Například nedávné události v Americe v Ohiu vedly ženy k oblíkání se do červených barev, čímž připomínaly služebnice, aby vyjádřily svůj nesouhlas s anti-potravním zákonem.

„Z psychologického pohledu je zajímavé, že vizuální stránka nese v příběhu důležitý význam díky svým kulturním referencím. Ženy velitelů nosí v seriálu barvu zelenou, v knize modrou nebo modrozelenou – obě barvy se tradičně používaly k vyobrazení panny Marie v křesťanském umění a symbolizovaly její nevinnost. Naopak Máří Magdalena bývala vyobrazována často v červené, gileádské barvě služebnic. Červená symbolizuje ženskost a oproti nevinné modré nebeskosti obsahuje poukaz na ženskou tělesnost a zejména na schopnost porodit dítě – akt sice posvátný, ale nepochybně také trochu krvavý.“³⁰

Biblické motivy hojně prostupují celé dílo hned z několika důvodů. Jedná se o nezpochybnitelné motivy, které autorce umožňují nedoslovné popisování situací a odůvodňování konkrétních názvů. Vytváří tak intertextualitu, která textu dává novou rovinu čtení. Politický systém, který uvnitř díla vládne, vykládá Bibli jako zákon. Autorka tím pravděpodobně upozorňuje na problém takového výkladu, zvláště v případě účelové dezinterpretace biblických textů, zejména tedy starozákonních, ke kterým se váže Jákobovský mýtus.

---

²⁸ J 12, 2.

²⁹ Funda 2000, s. 40–41.

³⁰ Daňková, [online], [cit. 2020-02-23].

3. Definice feminismu v souvislosti s Příběhem služebnice

Pokusíme-li se analyzovat feminismus obecně, setkáme se s variacemi nejrůznějších názorů. Pravděpodobně je možné se shodnout na základní definici, kterou je souhrn nejen sociálních, ale i filosofických a náboženských teorií. Tento pojem lze také vyložit jako ženské hnutí, které usiluje o zamezení utiskování a marginalizaci žen a o změnu společenské struktury, která je vytvářena muži.³¹ Současní příslušníci tohoto hnutí se přiklání k aktuální vlně názoru, která je založena na snaze o rovnoprávnost mezi mužem a ženou. Feminismus si prošel již obsáhlým vývojem. Současná feministická tendence se tedy vyvíjí již dlouhá léta.

3.1 Historický kontext feminismu

Už ve spisech filosofa Aristotela a politika Cicera lze najít zmínky, se kterými by zastánci feminismu nesouhlasili. Ženy byly v této době popisovány jako někdo, kdo je podřízen mužům. Tyto tendence se projevovaly i v křesťanské době, kdy bylo podrobení žen odůvodňováno Eviným hříchem v Ráji. K ženám se přistupovalo kladně v případě, že byly oddány Bohu. Tento princip je praktikován i v *Příběhu služebnice*. Tyto spory vyvrcholily čarodějnickými procesy, které bývají označovány také jako boje mužů proti ženám.

I přes veškeré spekulace o možné inspiraci pro vznik knihy *Příběh služebnice*, zvolila Atwood(ová) pro gileádský základ puritánské kořeny ze sedmnáctého století, které, jak sama autorka tvrdí, „se vždycky skrývaly pod povrchem moderní Ameriky, jež nám připadala tak důvěrně známá.“³² Díky kulturním referencím se *Příběh služebnice* stal velmi uznávaným. Atwood(ová) studovala na Harvardské univerzitě nejranější fázi amerických dějin, kde se konkrétně zaměřovala na počátky zakládání státu. I zde našla inspiraci. Kdysi totiž na místo této celosvětově známé univerzity sídlil uzavřený puritánský teologický seminář. Tato nábožensky fanatická skupina se pokusila o vybudování silného státu, ve kterém ženy měly minimální práva.³³

V USA se první náznaky prosazení feminismu datují ke stejnému období, jako abolicionistické hnutí, tzn. hnutí proti otrokářství. V té době měly ženy možnost se poprvé účastnit politických aktivit.

---

³¹ Jandourek 2001, s. 83.

³² Atwoodová 2017, s. 10.

³³ Tamtéž, s. 10.

3.1.1 První vlna feminismu

V Evropě se tato situace spjatá s prvními známkami prosazení feministických myšlenek spojuje s obdobím Velké francouzské revoluce (1789–1799). Tato vlna měla několik požadavků. „Jednalo se o nejzákladnější občanská a politická práva, jimiž bylo např. právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek. V základu všech těchto požadavků byl ovšem požadavek svobody, což v moderní filozofii vždy znamenalo především právo rozhodovat o své osobě, být skutečným ‚vlastníkem‘ své osoby.“³⁴ Významnou osobností té doby se stala Olympe de Gouges(ová), francouzská spisovatelka s demokratickým a feministickým smýšlením. Zabývala se ženskými právy a jako první aplikovala na ženy heslo *Rovnost, volnost, bratrství*. Vzhledem k následnému kritizování revoluce se dostala do problémů, byla zatčena a následně popravena pod gilotinou. Její chování bylo označeno jako zpronevření ženského postavení.³⁵

Měřítkem moci se staly peníze, ke kterým měli muži díky možnosti studovat snadnější přístup. Na druhou stranu ženy se nemohly vzdělávat, tudíž bylo pro ně nemožné vydělávat dostatečné množství peněz pro zabezpečení celé rodiny. Jejich primárním úkolem se tak stala péče o domácnost. V chudších rodinách, kde bylo potřeba, aby peníze vydělávala i žena, se mohly ženy stát například služkou, kojnou či prostitutkou.³⁶ „Rovněž v oblasti sexuální morálky se v rodící se moderní společnosti uplatňoval dvojitý standard. Chlapcům se nejen dovoluje, ale dokonce doporučuje využívání prostituce jako zdravé, nutné pro život. Tuto situaci popisuje například L. N. Tolstoj v *Kreutzerově sonátě*. V kontrastu k tomu jsou dívky vychovávány k puritánství, upírá se jim nakonec samotný sexuální pud.“³⁷

Významnou osobností je i John Stuart Mill, který v parlamentu prosazoval zájmy žen, snažil se o volební právo ženám a napsal dílo *O poddanství žen*, ve kterém se zabývá situací žen a označuje fakt, že ženy musí za lidská práva vůbec bojovat za nepřijatelný.³⁸

Právo a rovnost byla hlavní hesla feministek na přelomu devatenáctého a dvacátého století, kdy ženy usilovaly o volební právo. V Anglii byly ženy snažící se o zavedení volebního práva pro jejich pohlaví označovány jako „sufražetky“. Tento název byl odvozen od anglického slova suffrage, v češtině volební právo.³⁹ V Československu se tyto skupiny vyskytovaly také. Nejznámější skupina byla společností nazývána jako Modré punčochy.

---

³⁴ Havelková 2004, s. 170.

³⁵ Valdřová 2004, s. 10.

³⁶ Havelková 2004, s. 174.

³⁷ Tamtéž, s. 173.

³⁸ Tamtéž, s. 174–175.

³⁹ Tamtéž, s. 170.

První vlna feminismu odezněla přibližně okolo roku 1930, jelikož v zásadě došlo k naplnění jejích cílů. Bylo zavedeno právo na vzdělání, majetek i právo volební, ke kterému většinou došlo po první světové válce, kde ženy dokázaly zastoupit mužské pozice.⁴⁰

3.1.2 Druhá vlna feminismu

Druhá vlna feminismu razí heslo „osvobození z útlaku“. Tato situace nastává po druhé světové válce a vedlo k ní uvědomění žen, že jsou vnímány jako jedna z utlačovaných menšin. V té době se ženy podílely spíše na protifašisticky či protinacisticky zaměřených hnutích. Ve Španělsku však vzniká skupina *Mujeres Libres* (Svobodné ženy), která bojuje proti fašismu i proti útlaku. Vycházela hlavně ze svých zkušeností a propagovala komunitní způsob života, postavený na svobodných a silných individualitách.⁴¹

Ženy se chtěly oddělit od jejich postavení jakožto žen v domácnosti a chtěly se více zapojit do společenského a kulturního života. Začaly se scházet na veřejných prostranstvích, debatami vstupovaly do organizovaných setkání a zapojovaly se i do politického života. Tato snaha trvala přibližně do konce šedesátých let dvacátého století. Režim v knize *Příběh služebnice* veškeré tyto snahy potlačuje. Ženy nemají právo studovat, scházet se, debatovat a rozhodně nemohou vstupovat do politiky.

Druhá vlna feminismu se zajímá o širší spektrum témat než vlna první. Rozpoutána byla vydáním knihy *Mystika ženství* od Betty Friedan(ové), podle které si ženy připadaly špatně, když se necítily dobře v pozici hospodyně.⁴² „Do těchto rolí byly ženy tlačeny společnostmi. Stejně tak britská spisovatelka Virginia Woolf si ve 30. letech dvacátého století uvědomuje, že problém tkví v celém způsobu, jakým jsou ženy společensky situovány.“⁴³ Tento jev se nazývá genderové stereotypy. „Genderové stereotypy jsou předsudečné představy o tom, jací/jaké mají muži a ženy být a jak se mají chovat. Snaží se muže a ženy udržet v určitých rolích, které někomu vyhovují, ale pro mnohé jsou spíše překážkou, aby si zařídili život podle toho, jak sami touží, a ne podle toho, jak si to představuje jejich okolí a společnost.“⁴⁴

Ženy v té době navštěvovaly vysoké školy a tím se jim rozšířila nabídka pracovních pozic. Během druhé světové války opět dokázaly, že umí zastat mužské pozice a ukázaly své schopnosti ve veřejném životě. Po válce ale byly zahrnány zpět do domácností. Znovu se

---

⁴⁰ Havelková 2004, s. 175.

⁴¹ Sokačová 2004, s. 190.

⁴² Havelková 2004, s. 177.

⁴³ Tamtéž, s. 175.

⁴⁴ Jarkovská 2004, s. 20.

objevilo přesvědčení, že se mají primárně starat o rodinu. Toto tvrzení platilo i na ženy s vysokoškolským vzděláním a někteří z řad mužů dokonce žádali o zrušení ženského volebního práva. Situace tak byla mnohem vyostřenější než v první vlně feminismu.⁴⁵

Příběh služebnice řadíme právě do této vlny feminismu. Polovina osmdesátých let se stává bodem přetvoření a hodnocení feminismu a vytváří se tak feministické pohledy jakožto dědictví druhé vlny feminismu. Příběh hledí zpět za touto změnou a zkoumá měnící se obavy feminismu. Prostřednictvím své dystopické vize Atwood(ová) poukazuje na omezující povahu utopismu, o který se opírá právě druhá vlna feminismu.⁴⁶

3.1.3 Třetí vlna feminismu

V druhé polovině 80. let se feminismus stává fenoménem. Na toto téma začínají vznikat odborné studie. Hlavně v západních zemích vznikají tzv. *gender studies*. „Pojem gender popisuje rozdíly psychologické, sociální, historické a kulturní.“⁴⁷ Otázka postavení ženy ve společnosti se tak stává vědeckou.

Nešlo o jeden feministický proud, ale feministické tendence se rozšířily do několika směrů. Pro třetí vlnu feminismu je právě ono rozšíření typické, což vedlo ke ztrátě schopnosti interního dialogu. Místo nalezení společného východiska se jednotlivé roviny začínaly ignorovat nebo vymezovat vůči jiným feministickým rovinám. Na druhou stranu ale vedla kritika těchto způsobů k pozitivnímu rozvoji feministických myšlenek.⁴⁸

---

⁴⁵ Havelková 2004, s. 176.

⁴⁶ Tolan 2007, s. 145.

⁴⁷ Jarkovská 2004, s. 21.

⁴⁸ Sokolová 2004, s. 207.

4. Pojetí feminismu dle Judith Lorber(ové)

Jak se tato práce snaží ukázat, feminismus má mnoho podob a vlastních interpretací. Pojem feministka bývá negativně zatížen a každý si za skutečnými cíli feministických hnutí a způsoby jejich naplnění představí něco jiného. Mimo jiné se i této problematice věnuje americká socioložka Judith Lorber(ová), která říká, že: „Feministky bývají často obviňovány z toho, že chtějí vymazat rozdíly mezi muži a ženami a chtějí tak náš svět připravit o jeho rozmanitost. To rozhodně není pravda. Feminismus nelze považovat za homogenní hnutí. Mnohé autorky a autoři hovoří proto raději o feminismech než o feminismu. Společné všem feminismům je především téma – zabývají se postavením žen ve společnosti, rozdílné jsou pohledy na většinu otázek okolo tohoto společného tématu: Jak genderové rozdíly vznikly? Jsou žádoucí, nebo ne? Kdo či co stojí za jejich udržováním? Jak má vypadat ideální společnost?“⁴⁹ Dále tyto feminismy rozděluje na:

- Genderově reformní teorie feministického hnutí
- Feministické teorie genderově motivovaného odporu
- Feministické teorie genderově motivované vzpoury

Pro definování těchto tří základních proudů vycházím primárně z knihy *Ženy, muži a společnost* od autorů Claire M. Renzetti(ové) a Daniela J. Currana a z knihy *abc feminismu* od kolektivu autorů.

4.1 Genderově reformní teorie feministického hnutí

Lorber(ová) se pomocí těchto teorií zaměřuje spíše na podobnost mezi muži a ženami než na jejich rozdíly. Tyto teorie se snaží o to, aby byla umožněna ženám účast na všeobecném dění, stejně tak, jako je umožněna mužům. Primárně usilují o to, aby tato možnost byla založena na jejich svobodném rozhodnutí. Genderově reformní teorii feministického hnutí dělí na čtyři poddruhy:⁵⁰

- Liberální
- Marxistický
- Socialistický
- Rozvojový

„Zatímco liberální feminismus považuje za nejvýznamnější požadavek, aby byly ženám poskytnuty veškeré právní výsady, jimiž se těší muži, marxistický a socialistický směr vidí

---

⁴⁹ Jarkovská 2004, s. 23.

⁵⁰ Renzetti–Curran 2003, s. 48.

příčinu útlaku žen především v jejich ekonomické závislosti, a klade proto důraz na rozvoj jejich uplatnění na pracovním trhu, zvyšování jejich mezd a zlepšování jejich pracovních podmínek.“⁵¹

Marxistický a socialistický feminismus vychází z ekonomické nerovnosti žen a mužů.⁵² „Jejich kritika vychází z marxistické kritiky kapitalistického útlaku a oba dva ke své analýze používají marxistické kategorie, tedy třídní stratifikaci.“⁵³ I přestože tento proud vnímá rozdílnou patriarchální nadvládu v různých historických obdobích a kulturách, nezaměřuje se na fakt, že tato rozdílnost prochází všemi společenskými vrstvami.

Jak název napovídá, rozvojový feminismus usiluje o možnost ženám se rozvíjet. Zajímá se o zájmy žen v hospodářsky rozvojových zemích a o růst pracovních a vzdělávacích možností.⁵⁴

4.2 Feministické teorie genderově motivovaného odporu

Tyto feministické teorie se zakládají na myšlence, která tvrdí, že zákon nemůže vyřešit problém nerovnosti mezi muži a ženami. „Takto orientované feministické postupy nejen zkoumají, v čem se myšlení a prožívání žen liší od mužského, ale zároveň vyzývají ženy, aby se vymanily z nadvlády mužů zakládáním samostatných, výlučně ženských organizací a komunit.“⁵⁵ Z důvodu kladení odporu stereotypním vzorcům, ale zároveň z nicnedělání proti jejich proměně, ponechala Lober(ová) v názvu této teorie slovo odpor. I tato kategorie má své poddruhy:

- Radikální
- Psychoanalytický
- Standpoint

Pro tuto práci je významný hlavně radikální a standpoint feminismus.

Radikální feminismus, označován též jako radikální a lesbický, je zaměřen na odstranění násilí páchaného muži na ženách a na sexuální vykořisťování.⁵⁶ Vychází také z myšlenky mužské nadvlády, která je způsobená vyšším postavením mužů na všech rovinách. Odmítá dialog s muži, čímž kompletně převrací dualistický model, ve kterém by si muž a žena měli být rovni. Za správnou budoucnost považuje čistě matriarchální nadvládu.

---

⁵¹ Renzetti–Curran 2003, s. 48.

⁵² Sokolová 2004, s. 204.

⁵³ Tamtéž, s. 204.

⁵⁴ Renzetti–Curran 2003, s. 48.

⁵⁵ Tamtéž, s. 48.

⁵⁶ Tamtéž, s. 48.

Rozlišuje však heterosexuální a lesbickou ženu, a to hlavně z důvodu diskriminace lesbických žen.

Teoretici zabývající se standpoint feminismem ho zakládají na myšlence údělu ženy, který je spatřován v lidské produkci. Tento směr se snaží prozkoumat veškeré stránky života z ženského pohledu. Je založen na teorii o sexuální dělbě práce mezi muži a ženami. Snaží se najít společné prvky v životě ženy.⁵⁷ „Zastávají názor, že ženy jsou institucionálně zodpovědné za produkci jak materiálních, tak lidských zdrojů, a všechny ženy bez rozdílu jsou tak společensky tlačeny do pozice, aby produkovaly oboje.“⁵⁸ Důležitost nachází ve stejnosti žen bez ohledu na rozdíly.

4.3 Feministické teorie genderově motivované vzpoury

Dle názoru Lober(ové) bývají tyto teorie označovány jako teorie třetí vlny, jelikož se svými názory výrazně liší od předchozích dvou vln. „Teorie genderově motivované vzpoury věnují pozornost vzájemným vztahům mezi nerovnostmi založenými na genderu, rase, etnické příslušnosti, společenské třídě či sexuální orientaci a zkoumají genderovou nerovnost pouze jako jednu součást komplexního systému společenské stratifikace.“⁵⁹ Dle autorky těchto teorií do již zmíněné skupiny patří feminismus:

- Multirasový
- Mužský
- Sociální konstrukce
- Postmoderní
- Queer teorie

Nadále se budu zabývat hlavně multirasovým, mužským a postmoderním feminismem.

Multirasový a mužský feminismus se zaměřuje na sociální žebříček a ukazuje, jak se jednotlivci odlišně prolínají do pomyslného zvýhodnění či znevýhodnění. Jinými slovy řečeno, že ne všichni muži jsou chápáni jako muži, ne všechny ženy jsou chápány jako ženy.⁶⁰ Z toho důvodu se všem lidem přisuzují stejná zvýhodnění či znevýhodnění. Důležitou roli zde hraje i sexuální orientace, která staví některé jedince do pozice znevýhodněných menšin. To samé se děje i mezi rasami. I zde dochází k znevýhodnění či zvýhodnění osob na základě jejich etnického určení. „Oproti tomu postmoderní feminismus

---

⁵⁷ Sokolová 2004, s. 206.

⁵⁸ Tamtéž, s. 206.

⁵⁹ Renzetti–Curran 2003, s. 49.

⁶⁰ Sokolová 2004, s. 207.

se na gender dívá jako na role, které hrajeme (performujeme) podle určitých scénářů a s pomocí různých pomůcek a rekvizit tak, jak konkrétní situace vyžadují.⁶¹

4.4 Porovnání výkladu feminizmu dle Lorber(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice

Z výše uvedené analýzy vyplývá, že dle Judith Lorber(ové) nelze hovořit pouze o feminizmu, ale je třeba o něm uvažovat jako o plurálu. „Spojovacím prvkem všech myšlenkových proudů feminizmu je poznání, že marginalizovaná či nějakým způsobem znevýhodněná pozice jedince (nebo skupiny) ve společnosti poskytuje vhodnou výchozí pozici pro pochopení, analýzu a kritiku společenských vztahů a organizace společnosti.“⁶² Z důvodu proměny nejen pohlaví, ale i komplexnějšího genderu, se i feminizmus stává foremnějším a obsáhlejším. Stejně je to v případě *Příběhu služebnice*. Pokusíme-li se vyvodit závěr, zda by byla kniha dle Judith Lorber(ové) feministická, dojdeme k tomu, že ve většině jejich definic feminizmu můžeme najít až nápadně podobné prvky s knihou *Příběh služebnice*. Nejprve se zaměříme na genderové reformní teorie feministického hnutí. Nejdominantnějším proudem je proud liberální. Nejen služebnice se v *Příběhu služebnice* snaží právě o již zmíněnou rovnost mezi muži a ženami, včetně ekonomické rovnosti, kterou se dále zabývá marxistický a socialistický proud feminizmu. Na základě této myšlenky je možné si všimnout, že v díle *Příběh služebnice* je tato ekonomická nerovnost nejviditelnější mezi muži a ženami. Nachází se ale i mezi muži samotnými, a dokonce i mezi ženami.

U mužů je rozdíl primárně v postavení. Příkladem je postava velitele Waterforda a jeho řidiče Nicka. I přes to, že se jedná o stejné pohlaví, má velitel Waterford výrazně vyšší společenské postavení. V tomto příběhu lze mezi ženami tyto nerovnosti zpozorovat také. Největší kontrast vytváří samozřejmě služebnice, které jsou považovány za majetek, a manželky velitelů. Rozdíl lze ale spatřit i mezi služebnicemi a martami, které jsou taktéž majetkem, ale způsob, jakým je s nimi v domácnosti zacházeno, bývá výrazně přívětivější.

I v rozvojovém feministickém proudu lze nalézt znaky, které můžeme snadno propojit s *Příběhem služebnice*. V Gileádu jsou ženám sebrána veškerá práva, a naopak jsou vyměněna za spoustu pravidel. Tato pravidla ženám zabraňují provádět i ty nejzákladnější návyky, jako je čtení a psaní. Mladé dívky tak vychovávají bez možnosti seberozvoje a ženy, které nebyly tímto režimem vychovány, se snaží převychovat. Zde může být příkladem

---

⁶¹ Sokolová 2004, s. 209.

⁶² Tamtéž, s. 211.

Serena Joy, která dříve účinkovala v televizi a napsala svou vlastní knihu, kterou si v Gileádu nemůže přečíst ani ona sama.

Ani druhá skupina feministických teorií, konkrétně skupina genderově motivovaného odporu, není výjimkou a v definici jejích proudů lze spatřit značné podobnosti s feminismem v *Příběhu služebnice*. Už jen obecná definice této skupiny značí, že stejně jako v Gileádu, není vláda schopna se situací žen ve společnosti nic udělat a ženy se uchylují k vytváření neoficiálních spolků bojujících proti útlaku. Sama hlavní postava Fredova se přidává do organizace Mayday, která odpovídá definici feministických teorií genderově motivovaného odporu. Podívám-li se ale na toto tvrzení o neschopnosti vlády, můžu se setkat s opačnou interpretací. Pohled na tuto situaci je spekulativní. Vláda by celou situaci ohledně postavení žen mohla vyřešit, ale tvrdí, že je to nemožné, a to hlavně vzhledem ke sníženému procentu plodnosti, neboť reprodukce nemůže být jiným způsobem rozšířena. Vláda by ale mohla ženám povolit například čtení, vlastnění majetku a vydělávání peněz, ovšem riskovala by tak ztrátu jejich poslušnosti, která je i tak narušována právě hnutím Mayday, které lze označit za ilegální feministické hnutí či hnutí odporu ve stylu Sufražetek, které také bojovaly za ženská práva, převážně za ta politická.

Přítomnost radikálního směru, který pod tuto skupinu spadá, je ve spojitosti s *Příběhem služebnice* velmi diskutabilní. Jeho hlavním cílem je zamezení vykořisťování a násilí páchaného muži na ženách, což nepochybně lze spojit s hlavní podstatou hnutí Mayday. Odmítá ale vést s muži veškerý dialog, což s prvky v *Příběhu služebnice* spojit nelze. Hlavní postava Fredova je toho příkladem, jelikož s láskou vzpomíná na svého manžela a diskutuje, ač si je vědoma toho, že v případě prozrazení by ji čekal trest, se samotným velitelem Waterfordem. Příkladem je také Waterfordova žena Serena. Opak může být spatřován v dalších služebnicích či martách, jelikož v knize není zmínka o tom, že by se o kontakt s muži pokusily. Příběh je ale vyprávěn v ich formě, která nedovoluje čtenáři pohled na všechny situace. Je tedy možné, že i další ženské postavy radikální směr vyvrací.

Nejpodstatnější pro tuto práci je z této kategorie rozhodně standpoint feminismus. Tento směr, který zdůrazňuje problém, který spočívá ve vnímání žen s údělem reprodukce, lze spatřit hned ve dvou ženských společenských vrstvách, které se v *Příběhu služebnice* nachází. Primárně se jedná právě o služebnice, jejichž jediným úkolem je porodit dítě do rodiny příslušného velitele. Autorka tedy využila tuto feministickou teorii, aby ukázala způsob, jakým velitelé v Gileádu ženy úmyslně zotročují. Sekundárně lze ale tímto způsobem odůvodnit i postavení mart.

Z poslední skupiny feminismů, tedy z feministických teorií genderově motivované vzpoury, jsou nejdůležitější primárně dva proudy, kterými jsou mužský a postmoderní. Rozdíly mezi mužským postavením v *Příběhu služebnice* potvrzují, že společenský žebříček poukazuje na vnímání tzv. mužství, a tudíž ne každý muž v tomto díle je na stejné úrovni jako jiný, ač jsou muži obecně nadřazeni ženám. Pro muže i ženy je ale podstatná sexuální orientace, jelikož homosexualita je v Gileádu považována za zločin. Příkladem je osud služebnice Glenovy.

Pro postmoderní feminismus jsou nejvýraznějším znakem role. Tyto role určují postavení ve společnosti a jsou dány například oblékáním. Povinné barvy a uniformy, které jsou povinny nosit všechny jednotlivé, zejména tedy ženské, společenské kategorie v *Příběhu služebnice*, lze tedy nazvat jako tzv. role, které zbavují jedince jejich vlastní identity. Na tuto definici je ale možné podívat se i z pohledu naší současné společenské situace mimo fikční svět. Zde se také setkáme se spojením příslušného oblečení a role. Např. obléká-li se žena do kostýmku či obleku, je pravděpodobné, že její pracovní pozice bude na vysoké úrovni, s čímž jsou spojeny právě ony znaky, které se k této funkci vážou. Tyto znaky jí ale ve většině případů nezbavují vlastní identity, ale přisuzují příslušnou roli či pozici.

5. Pojetí feminismu dle Elisabeth Badinter(ové)

Pro zodpovězení otázky, zda je dílo *Příběh služebnice* od Margaret Atwood(ové) feministické, jsem se jako další v pořadí rozhodla provést analýzu feministického pojetí Elisabeth Badinter(ové), francouzské filosofky a socioložky. V této části bakalářské práce vycházím primárně z knihy od E. Badinter(ové) *Tudy cesta nevede*.

Badinter(ová) pokládá několik otázek týkajících se pokroku vnímání žen ve společnosti a zobrazování žen v médiích. Zdůrazňuje, že pro získání odpovědi je nutné nahlédnout i do amerického vývoje feminismu, jelikož francouzská tendence spočívá v míchání francouzských a amerických názorů na feminismus.⁶³

Feminismus, který se vyvíjel kolem roku vydání knihy, se nesnaží o vytvoření feministických teorií, nýbrž „o obžalobu druhého pohlaví a zavedení systému útlaku.“⁶⁴ Zde se právě násilí stává hlavním tématem, jelikož nemá pevné vymezení. „Ponechání domácího násilí bez povšimnutí (bez odsuzující reakce společnosti na jednání násilníka a nabídky pomoci jeho oběti) konzervuje pojetí muže ve společnosti jako neomezeného vládce nad ženou, brání rozvoji rovných vztahů a především přenáší tento negativní vzorec chování neustále dál.“⁶⁵ Přelom sedmdesátých a osmdesátých let přináší pro toto téma tři významné knihy – *Against our Will: Men, Women and Rape* od Susan Brownmiller(ové), *Sexual Harassment of Working Women* od Catherine MacKinnon(ové) a *Pornography: Men Possesing Women* od Andrey Dworkin(ové). Dworkin(ová) a MacKinnon(ová) se shodují v názoru, že podstatou násilí je utlačování žen třídou a podstatu útlaku nachází v sexualitě.⁶⁶ „Základem mužské dominance je právo mužů jednat se ženami jako se sexuálními objekty a toto právo, staré jak lidstvo samo, bylo posvěceno znásilněním.“⁶⁷

Feministické tendence v druhé polovině 20. století vyvolaly vlnu nesouhlasu s dosavadními opatřeními k vyřešení této problematiky a pobouřily tak společnost k jednání. Vztah dominance a submise se stal velkým tématem. „Svůj způsob sexuality muži ženám nutí už od pradávna.“⁶⁸ Podstatou mužské sexuality je dominance, která zapříčiňuje násilí. Východiskem z této situace se stává návrat k takové sexualitě, která je přínosná pro muže i ženy, měla by tedy být „transparentní, demokratická a smluvní.“⁶⁹

---

⁶³ Badinterová 2004, s. 14.

⁶⁴ Tamtéž, s. 15.

⁶⁵ Huňková 2004, s. 102.

⁶⁶ Badinterová 2004, s. 16.

⁶⁷ Tamtéž, s. 16.

⁶⁸ Tamtéž, s. 94.

⁶⁹ Tamtéž, s. 95.

Významnou součástí života ženy je pojem mateřství. I tímto tématem se Badinter(ová) zabývá a to primárně v knize *Tudy cesta nevede a Materská láska od 17. století po současnost*, ze kterých budu nyní vycházet.

Mateřstvím lze označit období od otěhotnění až po výchovu či až po dobu, kdy se z dítěte stává dospělý člověk.⁷⁰ Matka i otec by měli být na stejné úrovni a mají vůči svému dítěti stejná práva i povinnosti.⁷¹ Badinter(ová) v knize *Tudy cesta nevede* zmiňuje v souvislosti s tématem mateřství Antionettu Fouque(ovou) a Sylviane Agacinski(ovou). Fouque(ová) považuje schopnost rodit a vztah matky a dítěte za základ etiky. Agacinski(ová) zase zdůrazňuje, že i nenarozené dítě je pro matku velmi důležité, jelikož mu věnuje svou péči a i před porodem se za dítě cítí zodpovědná. Badinter(ová) hovoří také o socioložce Sarah Blaffer Hrdy(ové), která tvrdí, že není podmínkou, aby všechny matky po porodu přilnuly k narozenému dítěti.⁷²

Badinter(ová) ve svých knihách rozebírá feminismus z mnoha pohledů a snaží se do své teorie zapojit aspekty a názory jiných odborníků. V závěru o feminizmu hovoří takto: „Feminizmu o publicitu nejde. Avšak podmínka souhlasu a absolutní jasnosti požadavku vyžaduje stejně vyčerpávající vysvětlení touhy. Ve vztahu k touze toho druhého je cílem zachování plné a naprosté svobody.“⁷³

5.1 Porovnání výkladu feminizmu dle Badinter(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice

Výše uvedený text, který vychází primárně z názorů, postojů a teorií Elisabeth Badinter(ové), se zabývá dvěma hlavními tématy. Nejprve rozeberu první téma, kterým je násilí páchané muži na ženách. Podstatnou se zde stává citace, která říká, že nechá-li společnost domácí násilí páchané muži na ženách bez povšimnutí, vytváří tak z mužů neomezené vládce.⁷⁴ Zde lze nalézt první, velmi výraznou spojitost s *Příběhem služebnice*. Samotné postavy velitelů jsou v Gileádu považovány za neomezeně mocné. Pravidla a případné tresty se na ně vztahují stejně, ale jejich volnočasové působení je výrazně rozmanitější, ač ne vždy je v souladu se zákonem. Nesmíme pominout ani fakt, že na rozdíl od žen, mají muži právo číst a psát.

---

⁷⁰ Badinterová 1998, s. 10.

⁷¹ Tamtéž, s. 18.

⁷² Badinterová 2004, s. 135–136.

⁷³ Tamtéž, s. 100.

⁷⁴ Huňková 2004, s. 102.

Významný pojem pro tuto bakalářskou práci představuje znásilnění. Chování, které umožňuje mužům jednat s ženami jako s objekty, přidává na síle jejich dominantního postavení. Společnost v *Příběhu služebnice* je prezentována jako ta, ve které nejen, že je násilí páchané na ženách přehlíženo, ale stává se nedílnou součástí řádu. Jelikož je veškerý nedobrovolný sexuální akt spáchaný mužem na ženě považován za znásilnění, můžeme potvrdit, že i tzv. obřad v *Příběhu služebnice* je znásilnění. Nejen, že je toto znásilnění uzákoněné, ale nedodržování tohoto zákona ze strany služebnice či velitele, je velmi přísně trestáno. Dílo prezentuje znásilnění jako zákonný, a navíc obřadní akt.

Dominance je spojena také s ekonomickou situací daného muže. Peněžní hodnota činí z mužů nadřazené o to víc tím, že gileádské ženy nemohou vlastnit majetek, natož disponovat s penězi. Každá žena, i velitelova manželka, je tedy podřadná například i řidičům, jejichž postavení je oficiálně nižší než postavení manželek, ale mohou vlastnit majetek, tudíž mají určité pravomoci. Důkazem toho je i fakt, že těmto gileádským mužům mohou být za odměnu přiděleny manželky.

Badinter(ová) hovoří také o ženské znevýhodněné finanční situaci. *Příběh služebnice* toto tvrzení potvrzuje a výrazně prohlubuje jeho podstatu tím, jak je již psáno výše, že ženám bez ohledu na společenské postavení, zabraňuje mít majetek. Kdyby ale bylo ženám v Gileádu povoleno pracovat a ženy by nebyly zotročené, nemohly by i tak bez mužů žít, jelikož by pro ně neexistovala finančně hodnocená práce. Jedinou možností pro ně by tak byl útěk do Kanady.

Druhým tématem, které je podstatné i pro primární dílo této práce, je mateřství. První teorie Badinter(ové) říká, že mateřství je možno pojmut jako období od otěhotnění až po vývoj potomka v dospělého jedince. V této době se vytváří tzv. mateřský instinkt, který, jak Badinter(ová) ukazuje, se u každé ženy projevuje jinak. Nahlédneme-li na toto tvrzení ohledně mateřství jako na feministické, je zobrazení těhotenství v *Příběhu služebnice* čistě antifeministické, jelikož biologické matky dětí, tedy služebnice, přestávají být matkami dítěte ve chvíli, co jej porodí. Zde se ale setkáváme s otázkou, zda není zásadním problémem odebrání dítěte, ale fakt, že dítě je odebráno nedobrovolně. I v naší společnosti se totiž běžně setkáváme s tím, že matka porodí dítě jinému páru, či dítě po porodu odloží. I tento princip je v Gileádu zaveden, s tou výjimkou, že služebnice, nebo alespoň ty, které s gileádským režimem nesouhlasí, jsou podrobovány velmi náročnému psychickému nátlaku, který je spojen právě s povinností vzdát se porozeného dítěte. Důležité je také tvrzení, že matka i otec by měli být na stejné úrovni, ale podíváme-li se na toto postavení v Gileádu, zjistíme, že nejen, že jsou, jak již bylo řečeno, ženy na výrazně nižším společenském žebříčku než muži,

ale veškerý problém s neplodností, kvůli kterému jsou plodné ženy chytány a převychovány ve služebnice, ignoruje fakt, že neplodnost by mohla být i mužským problémem. Veškerá vina, proč výrazně klesá procento porodnosti, je svedena na ženy.

V závěru konstatuji, že tvrzení, které předkládá Badinter(ová) potvrzují, že v *Příběhu služebnice* lze skutečně najít prvky, které zvýrazňují naprosté antifeministické postoje z pohledu mužů a vytváří tak kontrast mezi skutečnými otázkami feminismu v naší společnosti a feministickými otázkami v Gileádu. Badinter(ové) postoje a cíle jsou mírnější a nepředstavují takovou radikální vyhrocenost, do jaké je situace v Gileádu dovedena. I přesto, že se jedná o nižší úroveň extrémismu, zdůrazňuje Badinter(ová) jako feministické problémy společnosti přesně to, co se, i když ve vyšší míře, odehrává v *Příběhu služebnice*.

6. Pojetí feminismu dle Chimamandy Ngozi Adichie(ové)

Chimamanda Ngozi Adichie(ová), narozena v roce 1977, pochází z Nigérie. V USA vystudovala politologii, komunikační vědu a tvůrčího psaní.⁷⁵ Na spisovatelskou půdu vstupuje v roce 2003 s románem *Purpurový ibišek* a dostává se i na pódium, kde před zraky ostatních mluví o nerovnosti, diskriminaci a útlaku žen. Na základě jednoho z těchto projevů vznikla kniha *Feminismus je pro každého*, ze které v této části bakalářské práce budu vycházet.

Rozhodla jsem se pro zodpovězení otázky, zda je *Příběh služebnice* feministická kniha použít mimo jiné i názory této autorky primárně z důvodu její vlastní zkušenosti, kterou se liší od Lorber(ové) i Badinter(ové). Autorka pochází z jiné kultury a je i z jiného kulturního okruhu, než ve kterém se *Příběh služebnice* odehrává. Tato kultura je také částečně totalitní a ženy v ní mají omezená práva, což autorce umožňuje reflektovat vlastní prožitek takového postavení ženy, který se určitými tendencemi blíží k tomu, co zažívají postavy románu *Příběh služebnice*. Díky svým vlastním zkušenostem přináší na danou problematiku jiný pohled. I přes to, že se jedná o nigerijskou kulturu, jsou některé její znaky spojitelné s feministickými či antifeministickými tendencemi v *Příběhu služebnice*.

Na ženy považující se za feministky bývá většinou nahlíženo s nepochopením. Velká část společnosti si představuje ženu feministku takto: „Nesnášíš chlapy, nesnášíš podprsenky, nesnášíš africkou kulturu, máš pocit, že by všemu měli vévodit ženy, nemaluješ se, neholíš si nohy, věčně tě něco štve, nemáš smysl pro humor, nepoužíváš deodorant.“⁷⁶ Jak sama Adichie(ová) uvádí, když se začala prohlašovat za feministku, snesla se na ni vlna kritiky. Každý si pod tímto termínem představí jiné označení a je proto náročné přesvědčit ostatní o tom, jaká je opravdová podstata feminismu. Není se ale čemu divit, vezmu-li v potaz fakt, že existují různé feministické proudy, jejichž způsoby vyjádření jejich postojů a myšlenek jsou různorodé. Adichie(ová) tuto problematiku vysvětluje pomocí faktu, že od doby, co se začala považovat za feministku, musela své označení několikrát změnit. Setkala se totiž s názory, že feministky mají averzi vůči mužům, že feminismus nepatří do všech kultur a že chce-li se prohlašovat za feministku, neměla by to dělat veřejně.⁷⁷

Tento názor na její sebe prezentování se objevil poté, co vydala svůj první román, *Purpurový ibišek*. Uvádí, že po vydání za ní přišel novinář, který jí s politováním oznámil,

---

⁷⁵ Adichieová 2018, přebal.

⁷⁶ Tamtéž, s. 14.

⁷⁷ Tamtéž, s. 12–13.

že se její dílo v Nigérii považuje za feministické. „Feministky jsou prý totiž ženské nešťastné z toho, že si nemůžou najít manžela.“⁷⁸ Lze tedy s přesvědčením konstatovat, že i v této kultuře je pojem feministka negativně zatížen.

Fakt, že jsou ženy utlačovány i v dnešní moderní společnosti, začala autorka vnímat už na základní škole. Incident, který ve své knize popisuje, byl jedním z prvních, které ji přivedly k přemýšlení o útlaku. Třídě, kterou Adichie(ová) navštěvovala, oznámila třídní učitelka, že ten, kdo nejlépe napíše písemku, bude mít tento rok dozor. Tzn. měl možnost hlídat třídu a zapisovat zlobivé děti. Adichie(ová) skutečně měla nejvíce bodů z celé třídy, ale učitelka prohlásila, že dozor můžou mít jen chlapci.⁷⁹ „Zapomněla to předtím upřesnit, protože jí to přišlo jasné.“⁸⁰ Adichie(ová) tak přišla se zajímavou myšlenkou: „Když něco děláme pořád dokola, stane se z toho normální věc. Stejně tak když něco pořád dokola vidáme.“⁸¹ Tato teorie se nevztahuje pouze na zmíněnou třídu. Lze jí převést i na světové instituce. Například vidáme-li v čele velkých firem muže, automaticky máme pocit, že muž je tím silnějším, který je schopen vést celou firmu. Toto tvrzení potvrzuje i politická aktivistka Wangari Maathai(ová), která říká: „Čím výše se podíváte, tím méně žen spatříte.“⁸²

V souvislosti s Elisabeth Badinter(ovou) jsem hovořila o tom, proč jsou muži více respektováni a zaměřila jsme se hlavně na násilí a sílu. K tomu se vyjadřuje i Adichie(ová), která nadvládu mužů, ať už obecně či v profesním odvětví, vysvětluje tím, že muži bývali vždy považováni za ty silnější, jelikož dříve byla fyzická síla velmi důležitým rysem.⁸³ „Lidské bytosti tedy žily ve světě, kdy nejdůležitější vlastnost pro přežití představovala tělesná síla – kdo byl fyzicky silnější, ten měl větší šanci stát se vůdcem. A fyzicky silnější bývají muži. (Samozřejmě existuje celá řada výjimek.)“⁸⁴ V dnešním světě je ale tou podstatou inteligence, nikoliv fyzická síla. Inteligentní může být žena úplně stejně jako muž. „Lidstvo prošlo vývojem. Zato naše genderové představy se nijak zvlášť nevyvinuly.“⁸⁵

Adichie(ová) ve své knize vzpomíná na situaci, kdy byla na univerzitě v Nigérii hromadně znásilněná mladá dívka. K velkému překvapení na to většina lidí reagovala se slovy, že znásilnění je sice ohavné, ale dívka si za to mohla sama, jelikož byla se čtyřmi

---

⁷⁸ Adichieová 2018, s. 12.

⁷⁹ Tamtéž, s. 16.

⁸⁰ Tamtéž, s. 16.

⁸¹ Tamtéž, s. 17.

⁸² Tamtéž, s. 23.

⁸³ Tamtéž, s. 24.

⁸⁴ Tamtéž, s. 24.

⁸⁵ Tamtéž, s. 24.

muži v pokoji.⁸⁶ S tímto tvrzením nemusí každý souhlasit (zejména ve vyspělejších kulturách). V naší kultuře lze rozdíly pocítit, ale existují kultury, ve kterých je tato nerovnováha stále velmi viditelná. Adichie(ová) znázorňuje tento fakt právě na nigerijské kultuře. Chce-li žena v Nigérii vstoupit do některých barů a klubů, může tak učinit pouze za doprovodu muže. V restauraci pak číšník obvykle pozdraví pouze muže a ženu ignoruje.⁸⁷

Rozdíly lze spatřit i v jiných kulturách. Zaměřím-li se na vzdělání, příklání-li se národ k islámu, měla by na něj mít žena stejné právo jako muž.⁸⁸ Na problémy se ale naráží hlavně na vesnicích, což dokazuje docházka žen.⁸⁹ Výjimkou je ale Irán, kde tvoří ženy 74 % studentů.⁹⁰ I tak ale existují země, jako je například Afghánistán, kde jsou ženy i v dnešní době vytlačovány z veřejného života.⁹¹

Zajímavý je také pohled na postavení žen v Číně, což bylo i v minulosti velmi kontroverzní téma, na které upozornili misionáři, kteří přišli do Číny na přelomu 19. a 20. století. Ženy byly známé jen díky svým rodinným vztahům, ztrácely svá jména a prodávaly se jako služky již ve věku šesti let.⁹² Ženy neměly právo studovat a byly vychovávány k submisivnímu chování. Staraly se o domácnost, vychovávaly děti a byly negramotné.⁹³ V knize *Marriage and Inequality in Chinese Society* zmiňuje Patricia Buckley Ebrey(ová) zajímavý pohled na situaci, ve které zobrazuje postavení žen v Číně a ukazuje na ní genderový vztah. A to zejména pomocí toho, že ženy například mohou vlastnit majetek, ale už na něj nemají žádný nárok, mohou se stát osobami v čele různých uskupení, ale nemohou činit rozhodnutí, či mají umožněný volný pohyb, ale jejich sociální i ekonomická situace je omezená.⁹⁴

Z pohledu autorky lze konstatovat, že genderovou nerovnost v sobě máme zakořeněnou už od dětství. Lze říct, že jsme k ní vychováni. Výchova chlapců je vedena jiným stylem než výchova dívek. „Mužskost je jako těsná železná klec, do které chlapce zavíráme. Učíme je bát se strachu, slabosti, citlivosti. Učíme je skrývat vlastní já, protože musejí být – jak v Nigérii říkáme – *tvrdáci*.“⁹⁵ Dívky jsou naopak vedeny k tomu, aby o tuto mužskost pečovaly a samotné muže konejšily a podporovaly je v jejich mužnosti. Jsou

---

⁸⁶ Adichieová 2018, s. 40.

⁸⁷ Tamtéž, s. 26–27.

⁸⁸ Abdalati 2010, s. 184.

⁸⁹ Kropáček 2008, s. 130.

⁹⁰ Tureček 2007, s. 111.

⁹¹ Tamtéž, s. 112.

⁹² Hershatter 2007, str. 7.

⁹³ Johnson 1983, str. 1.

⁹⁴ Ebrey–Watson 1991, s. 348.

⁹⁵ Adichieová 2018, s. 34.

vedeny tak, aby měly své sny, ale primární pro ně byla starost o rodinu. Mohou chtít studovat, ale jakmile se rozhodnou upřednostnit kariéru před porozením dítěte, je na ně nahlíženo s nepochopením. „Naše společnost ženu učí, že když se do určitého věku neprovdá, má to vnímat jako zásadní životní neúspěch.“⁹⁶ Jsou to rysy, které lze popsat, stejně jako v odstavci výše, jako ty, na které si zvykneme a vnímáme je jako normální. Dívčám je už od útlého věku vnučována soudnost. Jsou kárány, pokud sedí s nohama od sebe či je jejich oblečení dostatečně nezahaluje.⁹⁷ „Nabývají kvůli nám dojmu, že jako by si v sobě už tím, že se narodily jako ženy, nesly jakousi vinu.“⁹⁸ Díky tomuto pocitu mají tendenci upřednostňovat muže, neříkat nahlas své názory a být poslušné. „Problém genderu spočívá v tom, že nepřijímá, jací jsme, ale předepisuje nám, jací bychom být měli.“⁹⁹ Genderové otázky jsou důležité všude na světě.

6.1 Porovnání výkladu feminizmu dle Adichie(ové) s feministickými prvky v Příběhu služebnice

Adichie(ová) se pro svou vlastní interpretaci feminizmu zabývá mimo jiné i tím, jak je vnímáno slovo feministka a také tím, co je považováno za normální. Pro určení, zda i dle teorií této autorky je kniha *Příběh služebnice* feministická, se nejprve zaměřím na výklad slova feministka. V první citaci v této části práce je feministka popsána jako žena, která v podstatě nesnáší vše, co je s ženami spojeno, včetně mužů a praktických věcí, které ženy používají. Tento názor je možné aplikovat na širší skupinu a lze tak označit náhled společnosti na feministku.

Takto jsou povětšinou vnímány feministky i v dnešní době, ač může být, a troufám si říct, že minimálně v naší kultuře převážně je, skutečná podstata konkrétní feministky úplně jiná. Zde se objevuje otázka, zda ženské postavy vyskytující se v *Příběhu služebnice* mají vůbec možnost být feministkami. Dle gileádského zákona je to samozřejmě nemožné, ale samotná identita každé této postavy může být rozdílná. I zdánlivě banální holení nohou je gileádským ženám zakázáno provádět dle jejich vlastního úsudku a jsou povinny provést tuto činnost pouze před obřadem, a tedy s jediným cílem, kterým je spokojenost velitele, nikoliv pocit samotné služebnice. Docházím tedy k závěru, že veškeré feministické tendence jsou potlačovány mužskými postavami.

---

⁹⁶ Adichieová 2018, s. 37.

⁹⁷ Tamtéž, s. 40.

⁹⁸ Tamtéž, s. 40.

⁹⁹ Tamtéž, s. 41.

Teorie o tom, že to, na co si člověk zvykne, považuje za normální, lze spatřit právě v gileádsém myšlení o budoucnosti. Období, ve kterém se příběh knihy odehrává, je v počátcích samotného vzniku Gileádu. Vláda, která je nyní sestavena z náboženských fanatiků, zavedla Červená střediska, kde se snaží právě o převýchovu žen.

Postava tety Lýdie několikrát svým žákyním zdůrazní, aby si na nová pravidla zvykla. Tuto tendenci lze spatřit i ve výchově dětí, a to i těch, které se v Gileádu nenarodily. Tyto děti, které se narodily v původních Spojených státech amerických, jsou umístěny do dětských domovů na převýchovu a jsou určeni k následné adopci gileádskými rodinami. Děti, které zplodí již služebnice, jsou přiděleny do příslušné rodiny okamžitě a tento nový režim se pro ně tedy stává normálním. Tím se dostáváme k již zmíněné výchově, která vede ženy k poslušnosti a u mužů probouzí vůdčí osobnost. Právě slovo normální je pro gileádský režim tím nejpodstatnějším, jelikož jedinou hrozbu pro ně představují ženy, které se v Gileádu nenarodily, nový režim se jim nelíbí a hlavně vědí, že tyto nové způsoby normální nejsou. Adichie(ová) zmiňuje i reálnou situaci, kde jsou obvykle muži v čele velkých firem. Toto je fakt, který lze v Gileádu přímo spatřit, jelikož žádná žena nemá právo podílet se na sestavování nových pravidel a vedení země.

Na rozdíl od Lorber(ové) a Badinter(ové) vychází Adichie(ová) ze svých vlastních zkušeností. Sama se stala feministkou právě kvůli tomu, že vyrůstala ve společnosti, která feminismus potlačovala. Ač nezakládá své teorie na odborných studiích a vychází převážně ze své vlastní zkušenosti, lze v jejích přesvědčení spatřit znaky, které jsou i tak s *Příběhem služebnice* nápadně podobné. Ačkoliv považujeme fikční svět *Příběhu služebnice* za antiutopický a vnímáme ho jako neskutečný či symbolický, přetrvávající tendence v některých kulturách se do určité míry blíží jevům, které nám autorka v tomto fikčním světě ukazuje.

Závěrem hodnotím, že konkrétní situace, které Adichie(ová) popisuje a které nebyly spojeny s naší kulturou značí, že každá kultura nechává prosadit feministické tendence do jiné míry, stejně tak je to tomu právě v *Příběhu služebnice*, jehož kultura feministické tendence odmítá.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se snažila odpovědět na otázku, zda je kniha *Příběh služebnice* feministická, či nikoliv. Primárně jsem se zaměřila na autorku a její život, na detailní rozbor díla, kde jsem rozebrala jeho děj a kompozici. Jako podstatná pro pochopení díla se ukázala i interpretace náboženských prvků. Díky rozboru těchto prvků jsem došla k závěru, že fakt, že nová gileádská vláda využívá Bibli jako nástroj k odůvodňování svých totalizačních pravidel, ukazuje, jak lze zneužít Písmo. Gileádská vláda přiřazuje ženám postavení na základě biblických předloh, které ženy nemohou ze zákona změnit a musí se tomu podrobit, což je pro zodpovězení otázky, zda je kniha *Příběh služebnice* feministická, velmi podstatné zjištění.

Dále vedl rozbor náboženských motivů v *Příběhu služebnice* ke zjištění, že Gileád staví ženy do role, které jsou již předem vytvořené. Jedná se zejména o roli Marie a Marty, ale zmínit lze i biblickou postavu Jezábel. Mimo jiné využila autorka tyto motivy k tomu, aby ukázala, jakým způsobem lze ženy podrobit pravidlům přísného režimu, který jim omezuje všechna práva. To je jeden z problémů, se kterým se snaží současná feministická hnutí bojovat.

Následně jsem rozebrala historický vývoj feminizmu a zaměřila se na pojetí feminizmu dle Judith Lorber(ové), Elisabeth Badinter(ové) a Chimamandy Ngozi Adichie(ové). Lorber(ová) rozděluje feminizmus do tří základních skupin, které dále dělí na podskupiny, kterými vytváří jednotlivé typy feminizmů. Znaky, které lze nejvíce spojit s feministickými znaky v *Příběhu služebnice*, jsou ty ze skupiny genderově reformní teorie feministického hnutí. Tato teorie zahrnuje čtyři poddruhy a každý z těchto poddruhů se svou definicí shoduje s feministickými znaky v *Příběhu služebnice*. Druhá skupina, která se nazývá feministická teorie genderově motivovaného odporu, zahrnuje také čtyři poddruhy, ale společné znaky obsahují zejména dva, kterými je tzv. radikální feminizmus a standpoint feminizmus. Třetí skupina, nazvaná feministické teorie genderově motivované vzpoury, obsahuje pět poddruhů feminizmu a společné znaky lze najít ve třech z nich. Lze tedy říct, že výklad feminizmu dle Judith Lorber(ové) se ve většině shoduje s tím, že kniha *Příběh služebnice* je feministická.

Další analyzovanou teorií se stala teorie socioložky Elisabeth Badinter(ové), která se zabývá mateřstvím a tím, jak jsou ženy vnímány ve společnosti. Její názory na tato dvě témata jsou porovnatelné s použitými motivy v *Příběhu služebnice*, kde jsou zobrazovány pomocí antifeministických myšlenek, které poukazují na důsledky v případě neřešení právě

takových problémů, na které socioložka poukazuje. V porovnání feministického pojetí Elisabeth Badinter(ové) a feministických prvků také zmiňují, že její názory nejsou tolik vyhrocené, jako je situace v Gileádu, ale i přesto jsou zdůrazněny problémy naší společnosti, proti kterým je potřeba bojovat.

Autorkou poslední rozebírané teorie je Chimamanda Ngozi Adichie(ová), která své postoje a názory vytváří na základě svých zkušeností. Některé stavy, které popisuje, se až nápadně podobají událostem odehrávajících se v Gileádu. Jako příklad lze uvést situaci, kdy byl na základní škole vybrán žák jedné třídy, aby po dobu nepřítomnosti učitelky mohl zapisovat zlobivé děti. Stejně tak, jako v Gileádu stojí na nejvyšších pozicích výhradně muži, musel být i tímto žákem samozřejmě chlapec.

Ani jedna z teorií těchto socioložek není v naprosté shodě s feministickými prvky v *Příběhu služebnice*, ale velká část jejich názorů a výkladů se shoduje s tím, co v *Příběhu služebnice* považujeme za feministické.

V předmluvě dopsané autorkou románu v roce 2017 se sama Atwood(ová) vyjadřuje k tomu, zda je kniha feministická. V této bakalářské práci jsem analyzovala feministické motivy, které se v *Příběhu služebnice* objevují. Jak ale bylo řečeno výše, feminismus má mnoho podob a lze ho tedy chápat různě. Autorka říká, že pokud čtenář vnímá feminismus na základě ideologického traktátu, který staví ženy do pozice obětí, které nejsou schopny dělat svá vlastní rozhodnutí, pak knihu za feministickou považovat nelze.¹⁰⁰ Autorka dále říká: „Myslíte-li naopak román, v němž jsou ženy prostě lidskými tvory – s celou pestrou paletou různých charakterů a chování, kterou obnáší –, jsou zároveň zajímavé a důležité a vše, co se s nimi děje, je klíčové pro téma, strukturu a zápletku knihy, pak odpovím ano. V tomto smyslu jsou moje knihy vskutku ‚feministické‘.“¹⁰¹ I v dalších knihách Margaret Atwood(ové) lze najít feministické prvky. Příkladem může být historický román *Alias Grace* z roku 1996, jehož hlavní hrdinka Grace Marksová se svou osobností podobá Fredově z *Příběhu služebnice*. Obě tyto ženské hrdinky jsou nepřízní osudu v situaci, jakou by si samy nevybraly. Grace je kvůli vyšetřování vraždy umístěna do vězení a Fredova je kvůli plodnosti umístěna do Gileádu, ale ani jedna nemůže dobrovolně odejít i přes to, že se svou situací není smířena.

Dalším příkladem může být kniha *Ublížení na těle* z roku 1981. Hlavní postava Rennie je stejně jako Fredova zasazena do situace zbavující hrdinku osobního prostoru a práv.

---

¹⁰⁰ Atwoodová 2017, s. 13.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 13.

Reakce obou těchto ženských postav na novou situaci zobrazují dvě odlišné psychologické perspektivy. Postava Rennie, která kvůli zdravotnímu stavu odjíždí na ostrov, považuje posun z centra do periferie za dobrý krok, i přes to, že je časem nucena pozorovat lidské utrpení atd. Fredova se naopak snaží přežít pomocí toho, že věří ve své postavení mimo tuto kulturu.¹⁰² Je podstatné zdůraznit, že ne každá literatura, ve které se vyskytuje ženská hlavní hrdinka, je nutně feministická. Naopak i ženy mohou vystupovat antifeministicky, zvláště pak ženské autorky.

Každá výše rozebraná teorie o feminismu obsahuje v této bakalářské práci i následné porovnání s feministickými znaky v *Příběhu služebnice*, ze kterých vyplývá, že se skutečně jedná o literární dílo, které se svou podstatou snaží upozornit na problémy, se kterými feminismus nesouhlasí a snaží se o jejich nápravu. Na závěr konstatuji, že dle mého názoru podloženého analýzou, kterou jsem v této práci provedla, lze knihu považovat za feministickou.

---

¹⁰² Tolan 2007, s. 144.

Bibliografie

Primární literatura:

Atwoodová, Margaret. *Ublížení na těle*. Praha : Odeon, 1989.

Atwoodová, Margaret. *Pýthie*. Praha : Mladá fronta, 2009.

Atwoodová, Margaret. *Příběh služebnice*. Praha : Argo, 2017.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. Praha : Česká biblická společnost, 2001.

Sekundární literatura:

Abdalati, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. Praha : Ústředí muslimských obcí, 2010.

Adichieová, Chimamanda Ngozi. *Feminismus je pro každého*. Brno : Host, 2018.

Badinterová, Elisabeth. *Materská láska. Od 17. století po současnost*. Bratislava : Aspekt, 1998.

Badinterová, Elisabeth. *Tudy cesta nevede*. Praha : Karolinum, 2004.

Daňková, Zuzana. Příběh služebnice. [online]. [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/pribeh-sluzebnice/>

Ebrey, Patricia Buckley – Watson, Rubie Sharon. *Marriage and Inequality in Chinese Society*. Berkeley : University of California Press, 1991.

Funda, Otakar A. *Znavená Evropa umírá*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2000.

Havelková, Hana. „První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly.“ In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí Brno, 2004.

Hershatter, Gail. *Women in China's Long Twentieth Century*. Berkeley : University of California Press, 2007.

Hodrová, Daniela. *... na okraji chaosu ...: Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001.

Huňková, Markéta. „Příběh o násilí, které vstupuje do vztahu.“ In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí Brno, 2004.

Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001.

Jarkovská, Lucie. „Prohlédněme genderové stereotypy.“ In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí, 2004.

Johnson, Kay Ann. *Women, the Family, and Peasant Revolution in China*. Chicago : University of Chicago Press, 1983.

- Kropáček, Luboš. „Islám.“ In *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha : Paseka, 2008.
- Renzetti, Claire. Curran, Daniel. *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum, 2003.
- Sokačová, Linda. „Významné ženy a hnutí v historii feminismu.“ In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí, 2004.
- Sokolová, Věra. „Současné trendy feministického myšlení“. In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí Brno, 2004.
- Šidák, Pavel. *Úvod do studia genologie: teorie literárního žánru a žánrová krajina*. Praha : Akropolis, 2013.
- Tureček, Břetislav. *Světla a stíny islámu: drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel*. Praha : Knižní klub, 2007.
- Tolan, Fiona. *Margaret Atwood: feminism and fiction*. Amsterdam; New York : Rodopi, 2007.
- Valdřová, Jana Decarli. „Ženská a mužská role v jazyce.“ In *abc feminismu*. Brno : Nesehnutí Brno, 2004.

Praktická část

Něžnost hada

„Ani nevím, proč mě to vždycky tak bolelo, vlastně to v mém životě nic nezměnilo. Mámu jsem viděla naposledy v pěti letech. Možná, že mě to tak bolelo kvůli tomu, že jsem si už jako malá holka uvědomovala, že se pro mě dost možná nikdy nevrátí.

Vždycky, když jsem v noci nemohla usnout, prosila jsem babičku, aby mi o rodičích vyprávěla. Sedávala si ke mně na postel a říkávala, že máma mě měla vždycky ráda. I táta mě měl moc rád. Ale mně to nedalo a jako malé zvědavé děvče jsem měla spoustu otázek. Pořád jsem se ptala, proč tu teda nejsou se mnou? Babička mi pak vyprávěla, že táta je na obláčku, věřila jsem jí to, ale o mámě nikdy moc mluvit nechtěla.

Až když jsem byla starší a na moje otázky už nestačilo odpovídat pohádkou, začala se ke mně chovat jako k dospělé a řekla mi pravdu. A víte, co byla ta pravda, pane? Táta umřel a máma odešla a udělala ze mě sirotka. Zní to hrozně, že? Říkám to tak, protože jsem na ni na jednu stranu byla vždycky hrozně našťvaná. Máma tenkrát řídila a táta seděl na místě spolujezdce. Vraceli se domů a máma nedala přednost na křižovatce. Táta umřel na místě, mámu vezli do nemocnice se zlomeným žebrem a pár modřinami. Byl to pro naši rodinu jeden z těch velkých životních okamžiků, to je jasný. Jeden z těch, které neplánujete a najednou vám otočí život vzhůru nohama.

Máma se od té doby chovala úplně jinak. Vlastně se jí asi nemůžu divit. Táta byl její životní láska, takový ten chlap, kterého si přeje mít každá žena. Byl to fešák, ale ne zas tolik, aby mu to lezlo na mozek. To je ale vlastně všechno, co vím. Pamatuju si ho jen z fotek a ve vzpomínkách mám jen pár záblesků, ale nevím, jestli jsem si je v hlavě nevytvořila sama, protože jsem si ho chtěla pamatovat.

To, že to byl takový ten muž snů, vím od babičky. Máma s tátou se poznali v práci. Mamka pracovala ve školní jídelně a táta byl učitelem. Poznali se, když máma vykládala balíky s moukou z dodávky. Táta šel zrovna kolem a prý neváhal ani chvíli a hned jí šel pomoci. To mámu dostalo. Babička říkala, že takových chlapů bylo málo a dnes jich je ještě míň. Hned ten den pozval mámu na rande a ona souhlasila. Je to zvláštní, že ano? Že něco, co vypadá jako pohádka, se může během chvílky změnit v tragédii. Ta pohádka ale ještě chvíli trvala. Už do roka se vzali a za dalších několik měsíců jsem byla na světě. A pak mi byly tři roky a táta byl pryč, na obláčku.

A tak jsme zůstaly samy. Jen máma a já, Anuška, tak mi totiž říkávala. Když mě chodila každý večer uspávat, četla mi pohádku, hladila mě ve vlasech a chvílemi přestala

číst a jen na mě koukala. Občas i plakala. Vždycky jsem pak zavřela oči a dělala, že spím, aby měla radost, že jsem brzo usnula.

Radost jsem se jí snažila dělat docela často, protože i docela často plakala. Jednou jsem jí slyšela, jak s někým telefonuje. Myslím, že to bylo s babičkou. Vzlykala a slzy si utírala látkovým kapesníkem. Řekla, že ví, že Anuška je to jediný, co jí tu zbylo. A pak dodala, že neví, jak se o mě má plnohodnotně postarat, když mě nemá ani jak vozit do školy, protože nikdy znovu nesedne za volant. Skoro až křičela, že už nikdy řídit nemůže, že to prostě nezvládne. A pak zašeptala, že v sobě cítí takovou prázdnotu, jako by jí kus zmizel. I když jsem byla malá, dodnes mi zní v hlavě to, co řekla: *Já už bez něj nedokážu žít!* A zavěsila. Položila telefon, rychle vstala a já utíkala do postele, aby nevěděla, že jsem ji slyšela. Zamkla se v koupelně a myslím, že tam usnula.

Často jsem pak chodila za babičkou a ptala se jí, kam máma odešla. Neodešla ale na obláček jako táta. Jednoho dne prostě přestala plakat. Často mě pak hlídala babička s dědou. A pak nám máma přivedla představit Borise.“

„Jaký zpočátku byl? Snažil se vám nahradit tátu?“

„Nechtěla jsem, aby mi nahrazoval tátu. A myslím, že to nechtěl ani on. A i kdyby, takového tátu jsem si nepřála. Byl vysoký a měl široká ramena. Chodil většinou v košili zapnuté až na ten nejvyšší knoflík a vždy ji měl zastrčenou do kalhot. Nikdy si neohrnoval rukávy a když jsem jednou omylem vylila u večere pití, dostala jsem od něj první facku. Máma u toho zrovna nebyla, a když přiběhla do jídelny a ptala se, co se stalo, Boris řekl, že jsem vylila pití, on chtěl chytit skleničku a omylem mě u toho bouchnul. Bránila jsem se, že to tak nebylo, že mě praštil schválně, ale máma mi řekla, že se nemám divit, když jsem nešikovná a furt se pletu dospělým pod ruce. Boris se na mě usmál, něžně mě pohladil po vlasech a podal skleničku mámě. Pak mě dlouho znovu neuhodil, a naopak se ke mně choval moc hezky a já si začala říkat, jestli jsem si to jen nepřibarvila.

K narozeninám jsem od něj dostala velkého plyšového hada, nebyl moc hezký a já ho pojmenovala Boris. Když jsem pak skutečného Borise oslovovala, syčela jsem na něj a říkala mu Borisssi, protože fakt vypadal jako ten plyšák, ale jemu to nepřipadalo vtipný. Já se ale náramně bavila, bylo mi čerstvých pět let a svět, kterému jsem vůbec nerozuměla, jsem brala jako jednu velkou hru.

Jednou jsem vzala plyšového Borise a schovala ho skutečnému Borisovi a mámě do postele. Když skutečný Boris odhrnul peřinu, našťval se, že přišel po celém dni unavený z práce a ještě tady musí snášet tyhle dětinské hry. Hrozně křičel a já nerozuměla tomu, co jsem udělala. Sundal si pásek a dostala jsem jím strašně moc na zadek. Pak křičel na mámu

a já se tak bála, že jsem utekla k babičce a dědovi. Plakala jsem, že tam máma zůstala, ale babička jí zavolala a máma jí řekla, že je vše v pořádku, že už jdou spát a ať mě přivede v neděli. Na víkend jsem tedy zůstala u prarodičů, a když mě babička přivedla v neděli večer domů, nikdo tam nebyl. Našly jsme tam jen dopis.

Mami, tati a nejdražší Anuško,

cítím se zase šťastná. Boris je skvělý muž a brzy bude pro Anušku skvělým otcem. Dostal ale práci v Anglii, a tak se tam musíme rychle odstěhovat. Dělá pro mě vše, a tak chci toto udělat já pro něj. Pro Anušku se vrátíme, až se tam zabydlíme. Zatím ji, prosím, opatrujte jako vlastní.

Líbá,

Eva

Už se pro mě ale nikdy nevrátila. Máma tak jednoho dne odešla a bylo to navždycky. Zpočátku jsem si její odchod vyčítala, protože dokud hodně plakala, snažila jsem se jí dělat radost. Ale pak jednoho dne plakat přestala a já se po jejím odchodu bála, že odešla, protože jsem se jí už nesnažila dělat takovou radost. Víte, pane, bylo těžké vysvětlit malému dítěti, proč ho nejdřív opustil táta a pak i máma.

Ten rok jsem k Vánocům dostala kalendář. Takový ten, co se přidělá hřebíkem na stěnu a každý měsíc se otáčí na novou stránku, kde je i nějaký obrázek. Moc jsem si ho přála. Děda mi ho přidělal na zeď a s babičkou jsme tam zapsaly všechny důležité věci. Pro mě bylo nejdůležitější to, kdy mám narozeniny, protože jsem si říkala, že ty si mamka určitě nenechá ujít. Jen jsem doufala, že už nedostanu dalšího hada. A tak jsem sfoukávala svíčky a poprvé si přála, aby máma přijela.“

„Ale ona nepřijela, že?“

„Byly to ty nejhorší narozeniny ze všech, pane. Nepřijela ani druhý rok, ani ten další. Každou noc v den narozenin jsem plakala. Nechtěla jsem dárky, chtěla jsem, aby za mnou přijela.

Na nástup do první třídy mi babička udělala copánky a já si na sebe vzala šaty s límečkem, které se mámě vždycky moc líbily. Ve škole jsem se hodně snažila a dávala pozor. Chtěla jsem se totiž naučit písmena, abych mohla mamce psát dopisy o tom, jak se mám a co dělám. Do té doby mi s nimi pomáhala babička, ona psala, co jsem chtěla a já k tomu kreslila obrázky. Většinou jsem nakreslila sebe, mámu a tátu. Nebo sebe, babičku a dědu. Ale babička byla u toho vždy hrozně smutná a já jsem tenkrát vůbec nechápala proč.

Když jsem pak mamce zvládla napsat svůj první dopis, napsala jsem jí, že už mi vypadly skoro všechny zuby, ale že se nemusí bát, protože mi rostou nový a taky že mi to ve škole jde, protože máme hodnou paní učitelku a já se snažím, abych mamince dělala takovou radost jako dřív. A taky jsem jí napsala, že doufám, že se brzy vrátí a že slibuju, že se pak budu snažit dělat jí radost ještě víc. Máma mi na žádný dopis nikdy neodepsala. Ale jestli nikdy neplánovala přijet, nemohla mi ani odpovědět na to, kdy se pro mě vrátí.

Čím jsem byla starší, tím méně dopisů jsem jí napsala. Můj smutek se pomalu začal měnit v naštvání. Byla jsem naštvaná na Borise za to, že mi odvedl mámu, a hlavně za to, že se se mnou nikdy tolik nekamarádil a máma si tak musela vybrat mezi mnou a jím. A taky jsem byla naštvaná na mámu za to, že si vybrala jeho. Asi v deseti letech jsem se zařekla, že si nikdy nenajdu žádného chlapa, protože všichni jsou zlí a vypočítaví, až na tátu a dědu, ale tátu jsem si moc nepamatovala a děda byl hodně starý, jen seděl a skoro vůbec nemluvil, takže jsem vlastně nevěděla, jestli nakonec nebudou zlí a vypočítaví všichni.

Neberte si to osobně, pane, byla jsem naštvaná na všechny mužský na světě, dokonce i na tátu, protože kdyby neumřel, máma by nikdy neodešla a časem jsem začala být naštvaná i na dědu, protože babička najednou měla na krku dítě a on jí s tím vůbec nepomáhal, a naopak se musela starat i o něj. Takže vlastně měla děti dvě. A když umřel, jen jsem předstírala, že pláču, ale ve skutečnosti mi to tolik nevadilo, protože jsem ho sice měla hrozně moc ráda, ale věděla jsem, že má babička alespoň o starost míň a že jemu se na světě stejně už nelíbilo, když jen seděl a nemluvil. A hlavně jsem věděla, že i když teď babička pláče, děda jí na svém obláčku drží místo, a tak se jednou zase potkají. Doufala jsem, že to ale bude za dlouho.

Občas jsem přemýšlela, jaké by to bylo, kdyby se máma s Borisem vrátili a chtěli si mě odvést s sebou do Anglie. Říkala jsem si, že bych přeci nemohla odjet, protože jsem už byla babiččin jedinej parťák a nevím, co by tu beze mě dělala. Myslela jsem si, že by mě rozhodně nechtěla pustit. Ale co kdyby mě máma s Borisem vážně odvezli? Představovala jsem si, že by se z nich stali únosci, co unáší malé děti a vrací je jejich rodičům. Nakonec jsem ale vždy usoudila, že by to nebylo správné, že takhle to být nemá, protože i dítě má svůj rozum, sice nemá tolik rozumu, jako dospělý, ale už ví, koho má rádo a s kým chce bydlet. Máma by se ale únoscem dětí rozhodně nestala a já měla svůj rozum a věděla jsem, že chci bydlet s babičkou.

Babičce se vrátil úsměv, když u doktora potkala svoji kamarádku. Takovou tu z dávných časů, kdy ještě obě byly mladý holky. Pozvala ji i celou její rodinu na druhý den k nám na večeři, a tak jsme hned jely na nákup a celý den vařily. V šest hodin zazvonil

zvonek a já šla otevřít. U dveří stála babiččina kamarádka Růženka s rodinou. Babička byla šťastná. Konečně bylo doma zase rušno. U večere pak se sklenkou bílého vína vyprávěly o svých společných zážitcích ze školy. Kdybyste je viděl, pane, chovaly se jako puberťačky.“

„Pamatuju si, jak Růženka všechny přesvědčovala, abychom jí říkaly Růt,“ smála se babička. „A pak kluci vymysleli... Jak to bylo, Růženko?“

„To byli blbci!“ smála se i Růženka. „Volali na mě: Růt je hrozná zrůda, má velkého úda!“ Babičce smíchem tekly slzy a paní Růženka se držela za břicho a smíchy lapala po dechu.

„Tomu ale vy ještě nemůžete rozumět, děti,“ řekla babička mně a Růženčinému vnukovi Jáchymovi.

„Prosím tě, ty by nás už pomalu mohli učit!“ smála se Růženka a asi zapomněla, že je nám jedenáct a všechny tyhle věci nám přijdou nechutný.

„Mami!“ napomenula káravě Růženku její dcera, Jáchymova máma Jana.

„Sklidím ze stolu,“ řekla jsem, abych se nemusela účastnit téhle trapnodebaty.

„Jáchym ti pomůže,“ Jana se na něj výhruzně podívala. Jáchym lehce protočil oči, ale kývnul a vstal a začal sbírat talíře.

„Ukaž, vezmu ti to,“ řekla jsem mu v kuchyni a dala talíře do dřezu.

„Díky,“ odpověděl nesměle. „Ty sem chodíš do školy?“ zeptal se.

„Kam ,sem‘?“ zasmála jsem se, pustila jsem vodu a začala umývat nádobí.

„No, jak je tady ta škola za rohem,“ Jáchym stál a díval se do země. „Nevím, jak se jmenuje.“

„Jo,“ odpověděla jsem a předstírala, že jsem si nevšimla jeho nervozity.

„V pondělí tam nastupuju, ale nikoho tu ještě neznám.“

„Aha. Určitě si najdeš kamarády. Já jich tam mám spoustu. Kam jsi chodil předtím?“

„Bydleli jsme v Ševětíně, to je kousek od Českých Budějovic, tam jsem chodil do školy, ale máma s tátou se rozvedli, a tak jsme se s mámou přestěhovali do Prahy k babičce.“

„Aha. To máš štěstí,“ odpověděla jsem nezaujatě.

„Proč?“

„Protože máš mámu,“ řekla jsem.

„Ty nemáš mámu?“ divil se Jáchym.

„Vidíš jí tu snad?“ ani jsem se na něj nepodívala a dál jsem myla nádobí.

„Já myslel...“

„Jasně, že máš mámu,“ skočila jsem mu do řeči. „Ale bydlí v Anglii.“

„A proč tam nebydlíš s ní?“ zeptal se.

„A proč ty nebydlíš s tátou?“ opáčila jsem našťvaně.

„Už ani nevím, jak ta konverzace pokračovala. Rozhodně mě tenkrát, pane, nenapadlo, že jsem dost možná potkala svou životní lásku. Časem se z nás ale stali kamarádi, a to hlavně proto, že nejen, že nastoupil do stejné školy, ale přiřadili ho i k nám do třídy, kde ho učitelka posadila vedle mě. A on si sedl, zazubil se na mě a zeptal se, proč sedím sama, když jsem říkala, že tu mám spoustu kamarádů. Zamračila jsem se a černou fixou nakreslila na lavici čáru, aby věděl, kde je moje a jeho půlka. Za to jsem dostala poznámku. Nikdy mi to nepřiznal, ale myslím, že učitelce předtím řekl, že mě zná. Nejdřív jsem byla našťvaná, protože jsem rozhodně nechtěla sedět vedle kluka, ale Jáchym nosil dobré svačiny a vždycky se se mnou rozdělil. A víte, co se říká – láska prochází žaludkem. A pak ta černá čára na lavici jednou zmizela a já ji už znovu nenakreslila.“

„Promiňte, chápu, že jsou pro vás tyto detaily důležité, ale jakou mají souvislost s...“

„To máte pravdu, pane, jsou pro mě důležité. Nakonec to byl totiž první kluk, který změnil mé přesvědčení, že nikdy nechci kluka. Ale to se stalo až mnohem později. Vždycky totiž bylo těžké získat si moji důvěru, a i když se to Jáchymovi podařilo víc než komukoliv předtím i potom, vždycky jsem si držela menší odstup, aby mi nikdy nemohl ublížit. A proto, když jsem slavila patnácté narozeniny a on na moji oslavu přivedl holku, tvářila jsem se, že mi to vůbec nevadí, abych mu neukázala svoji slabost, ale i tak jsem pak šla do koupelny a brečela. Chápete, přivedl holku! Na moji oslavu! A ano, sice jsme byli jen kamarádi, ale určitě věděl, že se mi líbí a stejně to udělal.“

Babička mě slyšela plakat a já ji pustila do koupelny. Utírala jsem si slzy, fňukala, že jsou všichni chlapi stejní a litovala se. Babička se tomu smála a já nechápala proč, ale věděla toho víc než já. A když jsem si utřela slzy, opláchla si obličej a vyšla ven, Jáchym se mi začal smát, že vypadám jako tučňák, protože jsem měla bílé šaty a černé sáčko a udělala jsem si oranžovou rtěnku. Jenže ta rtěnka nebyla oranžová, ale červená, ale kluci byli v tom věku prostě pitomí a já si ji udělala kvůli tomu, abych se mu líbila. Ale babička zrovna přinesla dort a všichni začali zpívat, a tak jsem mu tu jeho blbou poznámku nemohla vrátit. A když mi dával dárek, ach, tomu nebudete věřit, dostala jsem od něj prstýnek. A ten blbec, když mi ho dával, si klekl a řekl, jestli se stanu jeho tučňákem. A já se smála a ani jsem na něj už nebyla našťvaná.

Ta holka, co ji přivedl, se s ním ten den rozešla a když nám bylo sedmnáct, přiznal, že se s ním rozešla, protože věděla, že miluje mě. A pak mi taky přiznal, že to byla pravda

a jestli se vážně nechci stát jeho tučňákem. Zrovna jsme seděli na lavičce, jedli jsme kebab a mně málem zaskočilo. Dloubla jsem do něj loktem a s plnou pusou řekla, že se stanu jeho tučňákem, ale jen když mi tak přestane říkat. Na to mi odpověděl, že to nikdy nezvládne a že to teda bere zpátky, a tak jsme tam tak seděli, jedli kebab, smáli se a pak si dali první pusu.“
„Slečno, já...“

„Ale já o Jáchymovi vyprávím z úplně jiného důvodu. Chtěla jsem se dostat k našemu výletu do Londýna. Když Jáchym slavil dvacáté druhé narozeniny, dala jsem mu tenhle výlet jako dárek. Byl nadšený, protože v Londýně ještě nikdy nebyl a já měla taky radost, protože ani já tam nikdy nebyla. A tak jsem naplánovala trasu na každý den, vytiskla mapu s památkami a taky speciální kebabovou mapu, ta logicky zobrazovala jenom místa, kde prodávali kebab. A mohli jsme vyrazit.“

Letiště mě úplně dostalo! Nikdy předtím jsem neletěla, ale Jáchym létal často, protože jak se mu rozvedli rodiče, tak ho táta se svojí novou přítelkyní často bral k moři, aby si ho trochu uplácel. Byl na Maledivách, v Karibiku i na Mauriciu a z každého místa mi poslal pohled. A díky tomu přesně věděl, kam máme na letišti jít. Jenže já jsem se toho letu trochu bála, tak jsme si na letišti koupili víno a já pak celou cestu spokojeně prospala. A pak se to stalo, pane, pak jsem jí potkala.“

„Koho jste potkala?“

„Mámu. V Londýně. S Jáchymem jsme přiletěli hrozně pozdě. Letadlo mělo dvě hodiny zpoždění, a tak jsme se na hotel dostali až po půlnoci. Jen jsme padli do postele a hned usnuli. Ráno jsme se vydali na naši první okružní cestu. Šli jsme kolem Westminsterského paláce a tam jsme se zastavili, já si koupila fresh džus a Jáchym kafe. Pokračovali jsme k London Eye, ale nekoupili jsme si vstupenky, protože tam byla hrozně dlouhá fronta, a radši jsme šli na druhou stranu řeky k Big Benu, kde jsme se hrozně dlouho fotili. A pak jsme se ještě dlouho fotili u červených telefonních budek, a to hlavně u té, která je kousek od Big Benu a když u ní stojíte a někdo vás fotí, máte Big Ben přímo za sebou. Co vám budu povídat, byla to paráda. A pak jsme usoudili, že prostě půjdeme a uvidíme, kam nás nohy zanesou. Po chvíli se začínalo stmívat, a tak jsme se rozhodli, že se vrátíme zpátky do hotelu. Na každém přechodu mě hrozně bavily nápisy na zemi *Look right* a *Look left*. Nikde jinde jsem je neviděla a vlastně ani nevím, jestli někde jinde jsou. A tam se to stalo poprvé, pane. Na přechodu pár ulic od našeho hotelu. Stáli jsme tam a čekali na zelenou, když přijelo auto a v něm jsem viděla mámu. Teď už vím, že jsem ji ale neviděla, že to nebyla ona.“

„Proč si myslíte, že to nebyla ona, slečno?“

„Máma totiž neřídila. Teda řidičák měla, ale naposledy řídila, když se stala ta nehoda, během které umřel táta. Pak už za volant nikdy nesedla, pane, tak to nemohla být ona. Víím, že si říkáte, že se to za ty roky mohlo změnit, ale nezměnilo, pane, víím, že se to nezměnilo, a pokud mě necháte ještě chvíli vyprávět, povím vám, proč jsem si tím jistá.

Když to auto projelo kolem a já v něm viděla mámu, úplně mi zdřevěněly nohy. Polil mě pot a já zůstala stát. Už dávno byla zelená a Jáchym mě chytil za ruku a řekl, ať jdu, ale já se nemohla pohnout. Byl to zvláštní pocit, protože jsem si nikdy nemyslela, že mámu ještě někdy uvidím. Vlastně jsem ani nevěděla, jestli ji vidím ráda nebo ne. Prostě jsem tam jen stála a koukala na odjíždějící auto. Řekla jsem Jáchymovi, že to byla máma, ale moc tomu nerozuměl. Pak řekl něco jako: *To určitě nebyla tvoje máma, Anno, vždyť ani nevíš, jestli tu bydlí.* A táhl mě pryč. Moc jsem toho cestou na hotel nenamluvila a v noci jsem nemohla usnout. Jáchymovi také nešlo spát, a tak jsme jen leželi a ani jsme si nepovídali. Pak prolomil ticho a zeptal se mě, jestli jsem vybrala Londýn kvůli mámě. Hrála jsem hloupou a zeptala se ho, jak to myslí. Zopakoval otázku a já řekla, že jsem vybrala výlet do Londýna kvůli tomu, že tu nikdy nebyl. A pak jsem dodala, že ani nevím, jestli tu vážně bydlí, vždyť mi to sám říkal. Odstěhovala se do Anglie, neřekla mi kam. Neřekla mi vůbec nic. Chytila jsem ho za ruku a zeptala jsem se, jestli mi věří. Skoro až zašeptal, že by hrozně moc chtěl, ale za ruku mě chytil taky. V polospánku jsem odpověděla, že ani nevím, jak vypadá. Určitě bych ji nepoznala. Ale možná, že víc než jeho, jsem se snažila přesvědčit sama sebe.

Pamatovala jsem si ale každý detail na jejím obličejí. Měla věčně opálenou kůži a tmavé vlasy pod ramena. Když se usmála, měla ve tvářích d'olíčky a okolo očí se jí dělaly malé vrásky. A nejhezčí byly právě ty její zelený oči, ty mám po ní. Na ty bych nikdy nezapomněla a víím, že bych je všude poznala. A měla pihu nad pravým obočím a jednu malou na tváři pod okem. A byla krásná. Jenže už to bylo přes patnáct let, co jsme se neviděly, a tak mohla vypadat úplně jinak.

Ten den jsem usnula až nad ránem. Budík nám zvonil v osm hodin, a tak pro mě bylo vstávání náročnější než obvykle. Moc jsem se nechtěla nikde zastavovat, protože jsem se bála, že mi něco uteče někde jinde. Jáchym to na mně viděl, i když jsme o tom, co se den předtím stalo nemluvili, a dělal co mohl, aby mě přivedl na jiné myšlenky. Ten den navrhl, že bychom mohli ochutnat první londýnský kebab a já zas navrhl, že si ho dáme k obědu a po jídle půjdeme do obchodu koupit něco k večeři, protože s plným žaludkem nebudeme kupovat blbosti.

Ještě před jídlem jsme šli k Tower Bridge a když jsme přešli na druhou stranu, vzpomněla jsem si, že mi kamarádka říkala, že tam mají nejlepší fish and chips, a tak jsme se rozhodli, že si dáme kebab až další den.

Byly tam takové malé stánky, vlastně to vypadalo podobně jako naše pražská Náplavka. Sedli jsme si k fontáně a každý jsme jedli svojí porci fish and chips, jenže porce byla obrovská a já už v půlce nemohla, a tak Jáchym snědl svojí porci a dojedl i tu mojí. A pak se mu udělalo špatně a rozhodl se, že si zavolá taxík a vrátí se do hotelu. Říkala jsem mu, že určitě pojedou s ním, ale on mi řekl, že jezdit nemám, že se tu mám projít sama a on se z toho jen vyspí a kdyžtak si zavoláme a přijede za mnou zpátky.

A tak jsem tam zůstala sama. Najednou to bylo hrozně zvláštní, protože jsem byla opuštěná v cizím městě, a kdyby mě teď někdo unesl, už by mě nikdy nikdo nenašel, ale tuhle myšlenku jsem rychle zahнала a začala si samotou užívat. Chtěla jsem jít nakupovat, ale už po chvíli jsem zjistila, že do mého finančního rozpočtu na tento výlet se nakupování v místních buticích nevejde, a tak jsem usoudila, že jediné, na co mám peníze, je jídlo, a tak si nějaké koupím. Přeci jen bych měla doplnit nějaké cukry, abych měla před případným únoscem dostatek energie na útěk.

„Slečno, říkám to znovu. Nevím, jestli sem tohle úplně patří.“

„Je to důležité, pane, věřte mi. Rozhodla jsem se, že nepůjdu podle mapy v mobilu, ale půjdu za nosem a na nějaký obchod prostě narazím. A tak se taky stalo. Když jsem přišla dovnitř, vzala jsem si košík. Nebojte, pane, už se k tomu dostávám, tohle je podstatné. Šla jsem do oddělení s pečivem. Chtěla jsem Jáchymovi koupit něco suchého, třeba něco jako klasický český rohlík nebo housku, kdyby mu ani později nebylo líp. Ale nic takového jsem nenašla, a tak jsem sáhla po toustech. Byly v té nejnižší policice a když jsem se zvedala, do někoho jsem vrazila. Omluvila jsem se a šla dál, ale v tu chvíli mi to došlo. Zase ten pohled. Krásný zelený oči a piha pod okem. A piha nad obočím. Otočila jsem se zpátky a dívala se na drobnou ženu, jak se sklání pro poslední balíček toustů. Pak se narovнала, tousty vložila do košíku a otočila se. A tak jsme tam stály tváří v tvář. Dívaly se na sebe a ani jedna jsme nepromluvila.“

Pořád měla tak krásný oči, jen byly unavenější, smutnější. Trochu vypadaly, jako by z nich vyprchalo štěstí. Čím déle jsem se do nich koukala, tím víc jsem měla pocit, že volají o pomoc. Usmála se na mě, sklopila hlavu a šla dál. Zavolala jsem na ni. Šeptem jsem to zopakovala, když se nezastavila. Nakonec jen položila nákup a rychle vyšla z obchodu. Rozběhla jsem se za ní a chytila ji za rameno. Otočila se a nechápavě se na mě podívala. Až teď jsem si všimla, že už dávno nemá tak opálenou pleť, jakou jsem si pamatovala. Volně

spuštěný pramínek jí padal do očí a zbytek delších vlasů měla stažených do ledabylého culíku. Vypadala unaveně. Najednou jsem si tak moc nebyla jistá, zda je to doopravdy ona. Omluvila jsem se, ale stále jsem na ni zírala. Pohladila mě po tváři. Neucukla jsem, jen jsem stála a čekala, co bude dál.“

„Musíš rychle pryč,“ zašeptala. Měla sípavý hlas, jako by byla nemocná, ale byla to ona. Pořád jsem věděla, že kdyby nebyla nemocná, je to přesně ten hlas, který jsem si pamatovala. Ten hlas, který mi zpíval před spaním a každé ráno mě probouzel. A pak zmizel a já myslela, že už ho neuslyším.

„Mami,“ usmála jsem se. A tak jsme tam stály, objímaly se, plakaly a usmívaly zároveň.

„Musíš rychle pryč, Anuško,“ zašeptala mi do ucha.

„Musím rychle pryč?“ odtáhla jsem se. „To je to jediný, co mi řekneš potom, co jsi mě jako malý dítě nechala samotnou?“

„Já tě ale samotnou nenechala,“ posmutněla.

„Co bys dělala, kdyby babička i děda umřeli? Nechala bys mě v děčáku!“ byla jsem rozčilená. Už dávno jsem přestala věřit tomu, že se máma stala únoscem nešťastných dětí a že jednou unese i mě, abychom mohly být spolu. Už jsem prostě nebyla malá holka. Najednou jsem v sobě měla všechnu tu zlost, kterou jsem v sobě celé ty roky držela.

„Anuško, já...“

„Ne, žádný ty. Vždycky jsi to byla jen ty. Vždycky ses soustředila jen na sebe. Ale měla jsi malý dítě, mami. Malý dítě, který tě milovalo i potom, co jsi ho opustila. Každý den jsem ti psala dopisy a ty jsi nebyla schopná mi ani na jeden odpovědět.“

„Dopisy?“ podivila se máma.

„Ano, dopisy. Spoustu dopisů o tom, jak mi chybíš a jak rostu. A jak dělám všechno jen pro to, aby ses pro mě vrátila. Ani nevíš, jak to pro mě bylo těžké. Jak jsem si pokaždé, co jsem sfoukávala svíčky na narozeninovém dortu přála, abys pro mě přijela. Chtěla jsem tě alespoň vidět. Nebo od tebe dostat jeden blbej dopis, kde bys mi odpověděla na to, jak se máš, ale ne, nic, ty jsi nebyla schopna udělat ani tohle. Nestála jsem ti za jednu odpověď.“

Máma brečela.

„Anuško, žádné dopisy jsem nedostala. Vždyť babička ani neznala adresu.“

A já stála a čekala. Ani nevím, na co jsem čekala. Nevěděla jsem, co bych ještě chtěla slyšet, co by mě uklidnilo, ani to, jestli chci znát pravdu.

„Musím jít,“ řekla nakonec. „Nezlob se na babičku, myslela to s tebou dobře.“

„Jasně,“ odsekla jsem. „Jsi lhářka. Obě jste lhářky! To je to jediný, co umíš. Lhát mi, že někam musíš jít, odejít a nechat mě samotnou.“

„Anuško,“ chytila mě za ruku. „Musím jít, Boris na mě čeká. Bude se zlobit. Ale zítra se tu sejdeme ve stejnou hodinu. Nemůžu se zdržet dlouho, tak tu buď přesně. Ano?“

Zakývala jsem hlavou a máma zmizela. Boris pro ni byl zase důležitější než já a kvůli tomu jsem se nezmohla na další slova.

„Když mi došlo, co se stalo, rozběhla jsem se jejím směrem. Nikde jsem ji už ale nenašla. Sedla jsem si na lavičku a brečela. Byla to moje máma. Moje skutečná máma, kterou jsem viděla. Viděla, objala a mluvila s ní. Mám husí kůži, když na to teď vzpomínám.

Z rozjímání mě vytrhl až telefon. Volal mi Jáchym, ale já s ním nezvládla mluvit. Nechala jsem telefon zvonit, a ještě chvíli jsem seděla. Pomalu mi začínala být zima. Rozhodla jsem se vstát z lavičky, koupit kafe a jít dál. Motala jsem se uličkami, ale nezvládla jsem myslet na nic jiného než na ono setkání. Až když se začalo stmívat, vrátila jsem se zpátky do hotelu.

Jáchym se rozespale zeptal, kde jsem byla a já řekla, že jsem se trochu ztratila. Dala jsem mu pusku na čelo a zeptala se, jak mu je. Bylo mu už líp a abych řekla pravdu, moc mi to nehrálo do karet. Nechtěla jsem Jáchymovi o dnešním setkání nic říct a s mámou jsem se druhý den chtěla potkat sama.

Jenže máma nepřišla. Stála jsem uprostřed obchodu a nechtěla odejít. A pak jsem se rozbrečela a všechno Jáchymovi řekla. Nejdřív mi moc nevěřil, říkal, že jsem si už předtím myslela, že ji vidím, ale když jsem mu řekla, že jsme spolu mluvily, že mě poznala a objímala, uvěřil mi. Sedli jsme si venku na lavičku a domluvili se, že tu budeme chvíli sedět, kdyby se ukázala.

A pak jsem je uviděla. Malou, zesláblou mámu kráčející po boku muže s košilí zastrčenou do kalhot. Byl to Boris. Držel mámu za ruku a táhl ji vedle sebe jako psa na vodítku. Když přicházeli blíž, střetla jsem se s mámou pohledem. Chtěla jsem vstát a jít k ní, ale ona se na mě jen letmo podívala a zakroutila hlavou. Sklopila zrak zpátky do země a pokračovala dál. Zůstala jsem sedět a nechápavě jsem se podívala na Jáchyma.

Vstala jsem a řekla, že musíme jít dovnitř, ale Jáchym byl proti. Důrazně mě oslovil a řekl, že mi máma dala jasně najevo, že za ní nemám chodit. A tak tam šel místo mě. Vzal si košík a nenápadně následoval jejich směr. Zastavili se u regálu a Jáchym si stoupl vedle nich a předstíral, že vybírá. Boris si přitáhl mámu blíž k sobě a řekl: *Vidíš, není tu. Věděl jsem, že neříkáš pravdu. Anuška je minulost, už s námi není. Takhle je to pořád dokola.*

Přestaň si vymýšlet ty tvoje bludy. Asi tě přestanu pouštět tak často. Šeptal jí do ucha a mile se u toho usmíval. Já ale vím, že to mile rozhodně nemyslel. Jáchym si všiml, že mámě tečou slzy. Nevydala ze sebe ale ani hlásku. Jen poslušně kývla hlavou. Když mi to venku vyprávěl, zůstala jsem stát s otevřenou pusou. Chytil mě za bok, aby mě trochu uklidnil, ale já se odtáhla. Máma s Borisem mezitím odešli.

Když jsem si uvědomila, co se vlastně stalo, zmocnila se mě hrozná panika. Chtěla jsem mámu vzít a odvést ji zpátky do Prahy, zpátky domů, aby už nemusela plakat. Věděla jsem, že to nenechám jen tak. Že odtud neodjedu, dokud nezjistím, co se děje a proč se mnou dnes nemohla mluvit.

A tak jsem přišla druhý den znova. Ve stejný čas jsme se s Jáchymem posadili na lavičku a čekali. A víte, co se stalo, pane? Přišla. Ona vážně přišla. A nikam nepospíchala. Já, Jáchym i máma jsme společně došli nakoupit a pak jsme si šli sednou do parku. A bylo to krásný. Byl to jeden z těch výjimečných teplých dubnových dnů. Moc jsem si přála, aby takhle chvíle nikdy neskončila. Máma povídala o tom, co má na Londýně nejradši a hodně se mě vyptávala na babičku i dědu, nevěděla, že už dávno umřel, i na to, jak se mám. Jáchyma pak napadlo, že bychom si mohli dát pizzu, a tak pro ni šel. Zůstala jsem s mámou sama. Celou dobu mě držela za ruku a prohlížela si mě.“

„Mami?“ zeptala jsem se po chvílce ticha. „Vrátíš se se mnou do Prahy?“

Usmála se a sklopila oči. „Ty už jsi velká holka, nepotřebuješ mámu.“

„Každý potřebuje mámu,“ opáčila jsem.

„Já byla stejně máma na baterky,“ zasmála se a já s ní. Měla pravdu.

„Ale nikdy jsem tě nepřestala milovat,“ posmutněla a podívala se na mě. Upravila mi pramínek vlasů za ucho.

„Tak proč ses pro mě nikdy nevrátila? Mohla jsi přiletět, nebo prostě přijet.“

„Víš, že neřídím, nikdy jsem to znovu nedokázala. A letenky jsou příliš drahé.“

„To je ten důvod!?“ v tu chvíli se ve mně krve nedořezalo. „Nebo je to všechno kvůli Borisovi?“

„Těch důvodů je víc,“ sklopila oči. Už už jsem se nadechovala, ale přerušila mě. „Už se stmívá! Je moc pozdě!“ vykřikla najednou. „Budu muset jít!“

„Máš snad večerku?“ řekla jsem s opovržením a ošklivě jsem se ušklíbla. Máma neodpověděla. „Řekni mi ty další důvody! Jaký jsou?“

„Dýl tu být nemůžu, Anuško, pochop to, prosím,“ zašeptala po chvíli.

„Nechod!“ snažila jsem se ji zastavit. „Prosím, ještě chvílku.“

„Nemůžu, Anuško, nemůžu.“

„Můžu tě aspoň znovu vidět?“ prosila jsem.

„Nemůžeš, nejde to. Dnešek máme pro sebe, ale víc mi nedovolil.“

„Víc ti nedovolil?“ nechápala jsem. „Mami, co ti dělá, že mě nemůžeš znovu vidět? Jáchym vás slyšel v obchodě, vím, že něco není v pořádku. Ublížíje ti?“

„Nevěřil mi, že jsem tě viděla, proto mi dovolil jít dnes znovu nakoupit. Dokonce mi řekl, že když tě potkám, můžu s tebou strávit den.“

„Cože?“ vůbec jsem tomu nerozuměla. „Mami, vrať se se mnou a všechno bude zase v pořádku. Už se nikomu nic nestane!“

„Ach Anuško, nerozuměla bys tomu. Už se mi to párkrát stalo. Myslela jsem si, že tě vidím. Neměl důvod mi věřit ani tentokrát.“

„Ublížíje ti, mami?“

„Slib mi, že mě teď obejměš, zavřeš oči a necháš mě odejít.“

„Ale já...“

„Slib mi to,“ trvala na svém.

„Slibuju,“ slíbila jsem a nechápala proč.

„Miluju tě,“ zašeptala. „Nezapomeň na to,“ objala mě, já zavřela oči a máma odešla.

„A tak jsem tam zůstala stát. Sama bez mámy. Měla bych na to být už zvyklá, ale nebyla jsem. Lze si na tohle vůbec zvyknout? Tak moc to bolelo. Znovu. Ale to nejhorší? To mělo teprve přijít, pane.“

Když se Jáchym vrátil, zeptal se, kam zmizela. Zmizela. Už navždycky. Jenže já ji pořád viděla odcházet. Už z ní byla jen malá skvrna v dáli, a kdybych ještě párkrát mrkla, už bych ji neviděla. Já to ale neudělala. Řekla jsem, že to tak asi mělo být a vydala se za ní. Jáchym za mnou volal a nechápal. Šla jsem rázným krokem a Jáchym se ptal, co budu dělat, až ji doženeme. Nemohla jsem ji donutit, aby se vrátila. Řekla jsem Jáchymovi, že ji nedoženeme. Na to už neměl odpověď. Nechtěla jsem ji doběhnout. Věděla jsem, že bych ji nepřinutila odjet. Nevěděla jsem, co jí Boris dělá a proč je tak rozhodnutá tu zůstat, ale věděla jsem, že to potřebuju zjistit.

Šli jsme asi patnáct metrů za mámou. Občas se ohlédla a my se zastavili, ale myslím, že si nás nevšimla. Skoro až utíkala. Takhle z dálky vypadala spíš jako malé hubené dítě, ne jako dospělá žena. Šli jsme ještě asi deset minut, než se zastavila u malého rodinného domku. My se zastavili kousek za ní a schovali se za keře u sousedního domu. Máma stála přede dveřmi a nehýbala se. Po chvíli zvedla ruku a se sklopenou hlavou zaklepała na dveře. Podle

očekávání otevřel Boris. Viděla jsem, jak se mu hýbou rty, ale neslyšela jsem, co říká. Tvářil se ale našťavaně a v obličejí byl rudý. Pak ustoupil, máma vešla dovnitř a on hlasitě práskl dveřmi. V celé ulici bylo ticho.

Chvíli se zdálo, jako by se nic z toho nestalo. Slunce svítilo, zpívali ptáci a v ulici byl klid. To, jaké peklo se odehrávalo za zavřenými dveřmi, nikdo nevěděl. Vstala jsem a šla ke dveřím, ale Jáchym mě hned zachytil a stáhl zpátky a vyděšeně se zeptal, co chci dělat. Odpověděla jsem: *Co asi?!* A dodala, že ji tam nenechám. Chvíli jsme tam tak seděli a hádali se. Já chtěla jít dovnitř, Jáchym chtěl zavolat policii. Ale co bychom jim řekli, když jsme neměli žádný důkaz? Nakonec mě přesvědčil, že nejlepší nápad bude napsat si adresu, vrátit se zpátky do Čech a tam vymyslet plán.

Po návratu jsem o tom babičce neřekla. Vyprávěla jsem jí všechno, co jsme s Jáchymem zažili, ale tohle jsem vynechala. Chtěla jsem vymyslet plán a vlastně jsem na ní byla pořád trochu našťavaná, že mě celé roky nechala psát dopisy, které neměly svého adresáta.

Probudila jsem se jednou v noci, když se mi o mámě zdálo. Stály jsme proti sobě na louce, myslím, že to bylo v tom samém parku, ve kterém jsme se viděly naposled, ale vypadalo to tam jinak. Držely jsme se za ruce a máma pomalu mizela. Vypařovala se jako pára a ztrácela se k nebi. Stal se z ní obláček, který se pomalu vznášel nad zemí. A pak zmizela úplně. V tu chvíli jsem se probudila a nemohla jsem znova usnout. Šla jsem se do kuchyně napít.“

„Jak to, že nespíš?“ babička seděla na židli a pila čaj.

„Zdálo se mi o mámě,“ dolila jsem babičce čaj a sama si nalila taky. „Jak to, že nespíš ty?“ Babička byla chvíli zticha a pak mi podala obálku a řekla, že tohle nedávno přišlo do schránky.

Drahá rodino,

s hlubokým zármutkem Vám oznamuji tragickou událost, která postihla mou milovanou manželku Evu. Zemřela 2. května při autonehodě. Pohřeb se nekoná, sama Eva by si ho nepřála, proto jistě pochopíte, že vyhovím její žádosti. Miloval jsem ji celým svým srdcem a vždy jsem doufal, že naše situace nám brzy umožní Vás navštívit. Bohužel se tak nestalo, proto doufám, že se máte, jak nejlépe to jen jde. Přeji Vám do budoucna jen to nejlepší.

Boris

„On lže, babi! Boris lže! Máma není mrtvá!“

„Co tím myslíš?“

„Máma neřídí. Nikdy neřídila! Vždyť zabila tátu, vzpomínáš?“ křičela jsem.

„Anno, uklidni se, sedni si zpátky,“ konejšila mě, ale já věděla, že mám pravdu. „Mohlo se to změnit.“

„Nezměnilo se to! Pořád vzpomínala na tátovu smrt. Pořád to viděla před očima a pořád měla ten šílený strach z řízení.“

„Jak to myslíš?“

„Všechno jsem jí řekla. O tom, jak jsem si myslela, že ji vidím v autě, ale neviděla, i o tom, jak jsem ji potkala, mluvila s ní a objala ji. A i o tom, jak odešla. Babička plakala. Objímala mě a já zase objímala ji. Ptala se, co mi měla říct, když to, že jsem měla mámy adresu, mi snad jako jediné dělalo radost. Řekla, jsem, že vím, že mě jen chránila. A pak už jsme o dopisech nemluvíly.

Ještě v noci jsem zavolala Jáchymovi, ale spal a nezvedal mi telefon, a tak jsem počkala, až babička usne a vypravila jsem se sama na letiště. Až cestou jsem si uvědomila, že jsem si ani nekoupila letenku, ale našla jsem, že letadlo letí za hodinu a půl a letenky ještě měli. Musela jsem trochu pospíchat, protože hodina a půl mi úplně nestačila, ale protože jsem se nemusela odbavovat, stihla jsem letadlo akorát. Hodila jsem batoh pod sedačku přede mnou a celou cestu přemýšlela, co udělám, až přistaneme. Z letiště jsem si vzala taxík. Taxikář zastavil před domem a zeptal se mě, jestli na mě má počkat. Já ale řekla, že ne. Odjel a já zůstala sama.

A tak jsem zůstala stát a zírat na onen dům. Velké bílé vstupní dveře působily, jako by mě zvaly dovnitř a já si uvědomila, že ve skutečnosti dělají pravý opak, že ve skutečnosti se za nimi odehrává peklo. Že za nimi možná leží moje mrtvá... ani to neumím vyslovit. Víte, v takové situaci pochybujete o všem. Pochybujete hlavně sám o sobě. O tom, zda máte skutečně pravdu, protože ta může být úplně jiná, než se vám zdá.“

„Proč jste rovnou nezavolala na policii, když jste měla takové podezření?“

„Sám teď vidíte, jak dlouho trvá, než vám všechno povím. Ani si nechci představovat, co by se za tu dobu mohlo stát!“

Zakleपालa jsem na dveře. Dlouho bylo ticho, řekla jsem si, že je dům asi prázdný. Rozhlížela jsem se kolem, nechtěla jsem se dovnitř vloupat, nechtěla jsem spáchat žádný trestný čin, ale můj jednoduchý a příznámý i dost nepromyšlený plán vypadal, že selže.

A co hůř, možná by bylo lepší, kdyby skutečně selhal. Pak jsem ale uslyšela odemykání a dveře se otevřely.

Vidět Borise takhle zblízka bylo zvláštní. Najednou jsem si připadala zase jako ta malá holka, která se bojí, že dostane další facku, jakmile udělá jen něco málo jinak, než se Borisovi líbí. A já viděla, že jeho pohled říká, že to, že tu stojím, se mu nelíbí. Začal na mě mluvit anglicky a já přemýšlela, jestli s ním mám tak mluvit také a chvíli hrát, že jsem někdo jiný. Nakonec jsem se rozhodla pro úplně jinou taktiku. Byla jsem naopak neuvěřitelně milá a řekla jsem: *Ahoj Borisi! To jsem já, Anuška, poznáváš mě? Přijela jsem tě navštívit!* Zasyčel na mě, co tu chci. Netvářil se zaskočeně, že jsem to já, tvářil se jen našťvaně. Takový výraz jsem znala moc dobře. Zopakovala jsem, že jsem ho přijela navštívit a zeptala se, jestli mě pozve dál. Ani jsem nečekala na odpověď, proklouzla jsem kolem něj a už jsem byla vevnitř.

Mlčky šel do kuchyně a já ho následovala. Rukou mi pokynul, abych si sedla a začal vařit vodu na čaj. Ani se mě nezeptal, jestli si ho dám. Rozhlížela jsem se po kuchyni a hledala něco, co by mi napovědělo, kde je máma. Kuchyň byla perfektně uklizená, nikde jsem nezahlédla jediný drobek nebo smítko prachu. Vše bylo čisté, žádné nádoby na odkapávači, nic.

Položil přede mě šálek s čajem a sedl si naproti. Nic neříkal, jen hlasitě oddechoval. Řekla jsem nakonec, že to tam má moc hezké, protože si všiml, že si to tam prohlížím. A pak jsem začala vyprávět, že ho mám pozdravovat od babičky, že děda už umřel, byl starý a nemocný, že to se stává. Ale že my se máme dobře. Říkala jsem všechno možné, jen aby to vypadalo, že jsem vážně přijela s čistými úmysly. Vždycky jsem byla hodně upovídána, to už jste si asi všiml, pane, takže nebylo nic neobvyklého, že jsem takhle moc mluvila. On mi ale na nic neodpovídal, občas se na mě jen našťvaně zadíval. Rukama pevně svíral svůj šálek s čajem a já si chvíli myslela, že ho snad rozdrťí. A pak jsem to už nevydržela.“

„Co se stalo s mámou, Borisi? Jak to, že umřela?“ rozhodla jsem se, že budu chvíli předstírat, že mu tu jeho lest věřím. Musel vědět, že jsem nepřijela kvůli němu.

„Přeci jsem vám to psal,“ procedil skrz zaťaté zuby.

„Aha. A kam jela?“

„Do práce.“

„Hmm. A kde pracovala?“

„Máš nějak moc otázek,“ vzal mi šálek a odnesl ho do dřezu, i když jsem ještě nedopila.

„Měla bys už odejít.“

„Vždyť jsem ted' přišla,“ odpověděla jsem. Odejít jsem rozhodně nehodlala.

„Jdi pryč,“ řekl, jeho obličej začal trochu rudnout.

„Je ti dobře?“ hrála jsem hloupou.

„Všechno jsem ti napsal v dopise. Tvoje máma měla autonehodu. Pohřeb nebude. Nic víc.“

„Sedni si, Borisi, letadlo mi letí až večer,“ vymyslela jsem si, žádnou letenku jsem koupenu neměla. „Slibuju, že tu nebudu dlouho.“

Boris zavřel dveře od kuchyně a sedl si proti mně. Bylo ticho, ani jeden jsme nevěděli, co říct. Boris mi připadal trochu nervózní. Myslela jsem si, že ho znervózňuje to, že se tak vyptávám. Brzy jsem zjistila, že to nebyla pravda. Uslyšela jsem totiž klíče v zámku.

Někdo otevřel dveře. Boris se na mě podíval a já se podívala na něj. Rozbušilo se mi srdce. Rozběhla jsem se ke dveřím od kuchyně a otevřela je s nadějí, že je to máma a že je živá. Když jsem ale dveře otevřela, máma tam nebyla. Ve dveřích stála malá holka. Nemohlo jí být víc jak deset let. Měla hnědé vlasy spletené do dvou copů, šaty s límečkem a školní tašku na zádech. Vypadala jako já, když jsem byla dítě. Zamrazilo mě z toho, jak moc jsme si byly podobné.

Pozdravila mě anglicky a pak spustila v češtině. „Neřekl jsi, že budeme mít návštěvu, tati.“

„Tati?“ zopakovala jsem po ní a podívala se na Borise.

„Aha, mluvíš česky, ahoj, já jsem Anna,“ přišla ke mně holčička a podala mi ruku. Mlčky jsem jí potřásla rukou. „A jak se jmenuješ ty?“

„Anna,“ zašeptala jsem.

„Jé, to je náhoda! Jmenujeme se stejně!“ zaradovala se holčička.

„Kde máš maminku?“ zeptala jsem se. Podívala se na Borise, polkla a pak se mi zadívala do očí. Bez mrknutí oka řekla: „Maminka je nemocná a spí.“

„Není mrtvá?“

„Ne,“ zasmála se holčička. „Maminka je nemocná a spí. Až se uzdraví, bude tu zase s námi.“

„Kde spí?“ hlas se mi třásl. Dívka se podívala směrem k jedné dveřím.

„Jdi do pokoje, Anno,“ řekl důrazně Boris.

„Jak je nemocná?“ zeptala jsem se jinak.

„Maminka moc zlobila, proto je ted' nemocná a nemůže přijít. Občas taky zlobím. Jen jednou jsem zlobila tak moc, že...“

„A dost!“ zařval Boris. „Anno, jdi do svého pokoje.“

„Ale já...“

Boris přímo ukázal na dveře, na které se dívka předtím podívala. Zatvářila se vystrašeně, sklopila oči a svižně odešla po schodech nahoru. Otočila jsem se na Borise a podívala se mu do očí.

„Cos jí to provedl?“ rozplakala jsem se. Zlomil mě.

„Vidíš? Má jinou Annu. To proto se za mnou vždycky vrátila,“ ušklíbl se. Věděl, že vyhrál.

„Copak to nechápeš, Anno? Už tě nepotřebuje.“

„Ty to víš. Víš, že jsme se viděly. To proto je zavřená, není nemocná,“ řekla jsem potichu.

„Možná nebudeš tak hloupá,“ zasmál se. Už jsem neměla slov. Nevěděla jsem, co v takové chvíli dělat. Nejsem na to pyšná, ale plivla jsem mu do obličeje.

„Ty malá svině,“ setřel si slinu z obličeje a hrubě mě udeřil. Chytila jsem se za tvář. A byli jsme tam zase. V té stejné situaci, jako když jsem byla malá. Uslyšela jsem tlumený výkřik, ale nepatřil mně.

„Bud' ticho!“ zařval a podíval se směrem ke dveřím, kam před chvílí koukala ta malá holka.

„Rozběhla jsem se k nim, svalil mě na zem, ale já se prala, nevzdala jsem se. Škrábala jsem ho a kopala. Kousla jsem ho do ruky tak silně, jak jsem jen uměla. Zařval a já se vysmekla. Doplazila jsem se ke dveřím, ale chytil mě za nohy, otočil mě na záda, jednou rukou mi chytil ruce a druhou zacpal pusou. Moc si toho nepamatuju, ale pořád mám na zápěstí modřinu. Nic neříkal. Cítila jsem, jak se mi jako had ovíjí kolem těla, jak mě pomalu stahuje silněji a silněji a jak je čím dál tím těžší se nadechnout. Díval se mi do očí, přesně, jako had, který chce zaútočit, kousnout mě, dostat mi jed do těla a jednou provždy umlčet.

Slyšela jsem křik, teď už dost jasně. Byla to máma a křičela ze sklepa. Prosila, ať mě nechá být. Boris na ní zařval, že jí řekl, ať je zticha, ale máma neposlechla. Myslím, že to bylo poprvé, co dělala něco, co nechtěl. Chytil mě za vlasy a odhodil mě o kus dál. Dopadla jsem tvrdě, chtěla jsem hned vstát a běžet za ním, ale zamotala se mi hlava a znovu jsem se do ní praštila. Boris si asi myslel, že jsem omdlela a nechal mě ležet na zemi. Cítila jsem, jak mi po čele stéká pramínek krve.

Chvíli jsem pozorovala setřenou krev na prstech. Věděla jsem, že to teď nesmím vzdát, že už jsem se dostala až sem. A že mám možná poslední šanci zachránit nejen sebe, ale i mámu. A nevím proč, ale chtěla jsem zachránit i tu malou holku.

Víte, pane, až v tu chvíli se totiž skutečně potvrdila moje dětská teorie o únoscích. Boris se vážně stal únoscem. Neunášel ale malé děti zpět ke svým rodičům, ale unesl rodiče od jejich dítěte. Unesl mámu, mlátil ji, pane. A za to, že se se mnou viděla, ji zavřel do sklepa. Ani nechci vědět, co všechno si za ty roky musela prožít! Dovedete si to představit?

Být tolik let uvězněn v domě s někým, kdo vám jak fyzicky, tak psychicky ubližuje? Jak to, že mu to procházelo tak dlouho?! A hlavně jak je možný, že jsem na to musela přijít až já? To si toho nikdo jiný nevšiml? Nikdo si nevšiml, že máma vychází z domu vždy jen v ten samý čas?! Víte, jak musela být celé ty roky vystrašená?“

„Slečno, slečno, já vám rozumím. Chápu, že je to pro vás těžké a pro vaši matku to musela být nepředstavitelná zkušenost, ale vraťte se, prosím, k tomu, co se stalo dál.“

„Pak jsem ho zabila, pane... Ale já nechtěla. Nechtěla jsem udělat něco takového. Jen jsem nás chtěla zachránit. Chtěla jsem, aby se tohle už dál nedělo, aby byla máma alespoň část života zase šťastná. Tohle si nikdo nezaslouží, pane. Nikdo, ani ta malá holka, i když v sobě má Borisovu krev.“

Když jsem ležela na zemi, Boris otevřel dveře a šel po schodech dolů. Vedly do sklepa. Z posledních sil jsem vstala a prudce ho strčila. Asi to nečekal, nečekal, že ještě vstanu. Padal ze schodů, přišlo mi to jako věčnost, než dopadl. Hlavou spadl na kamna, která byla přímo proti schodům. Stála jsem nad ním a dívala se, jak s otevřenýma očima leží na zemi a jak se pod ním vytváří kaluž krve. Máma se na mě vyděšeně dívala.“

„A co se dělo dál, slečno?“

„Co se dělo dál? Dál už to znáte, pane detektive.“